

Московська отрута (обрані статті)

Дмитро Донцов

Російський хижак - вчора і нині

Всякий раз, коли Росія стоїть перед новим політичним потрясінням, перед зміною варті, зміною своєї провідної верстви, – по світу йде шалена реклама "нової Росії". Коли в XIX віці хитався царат, в яких рожевих барвах малювалася "нова", ліберальна чи революційна Росія! На неї радилося покладати всі надії навіть під'яремним, неросійським, народам імперії; вона – мала збавити і нас від "абсолютизму" і "реакції", вивести на свободу, і – скільки ж то земляків вірило в цю "місію свободної Росії"! Так вірили, що тоді "шовіністом" і "людиною некультурною" вважали того, хто смів негувати ту місію і не захоплювався "великою російською літературою"...

Це саме явище повторяється тепер. Большевицький світ стоїть напередодні страшного удару з Заходом. Чим би цей удар не скінчився, він напевно приведе до упадку большевизму і хаосу в імперії. В передбаченні цього – неросійські народи готуються до ліквідації потворної імперії, а білі москалі – до її відбудови, до перейняття червоної спадщини "єдиної і неділимої". Звідти й кампанія брехні "в планетарнім масштабі", яка робить рекламу для "нової Росії", що постане на руїнах комуністичної і яка буде, очевидно, "зовсім іншою" і "всім дасть свободу".

Як причинок, демаскуючий цю брехню, подам тут короткий огляд кількох старих записок чужинців про Росію кінця 16-го і початку 17-го віку. З тих записок виходить, що між Росією нині, і Росією більш як 350 літ тому, **є вдаряюча подібність**.

Перша книга – записки англійського посла королеви Єлисавети, доктора **Джілса Флетчера** до царя московського Федора Івановича, сина Івана Грізного, про подорож, яка відбулася лиш кілька літ по смерті останнього (1588). В своїй книзі про Росію "Voyages and discoveries" писав Флетчер:

"Простий народ придушений незносимими повинностями. Форма правління в державі така, що все йде лише на користь князя... Хто там виконує тільки владу або правосуддя, то ніколи з природженого права або на підставі привілею, лиш все на призначення і з ласки царя".

На Заході, в тім числі і на Україні, були свободні стани й корпорації, з властивими їм природженими або октройованими публічними правами. В старій Московщині – того не було, нема і в теперішній. В обох – усе залежало від ласки або примхи володаря, білого чи червоного.

Окрема особа була позбавлена тоді всяких прав, будучи зовсім безборонною супроти держави.

"Покійний цар Іван Василевич, – пише Флетчер, – у своїх подорожах або походах, коли йому не сподобалося якесь обличчя в товпі, яку стрічав, зараз же наказував

відрубати йому голову".

Чи в ССРСР одиниця, якої обличчя не сподобалося диктаторові, має більшу охорону перед манією переслідування кремлівського пана і його слуг?

Не більше прав мала і вся нація. "Народ, прості люди – є царські слуги або раби, – писав Флетчер, – вони мають лише слухати, а не самі наставляти закони". І це відносилось не лиш до простого народу, але й до вищих класів. Нав'ть коли пар скликав т. зв. Земський собор, представництво станів у важних випадках, то посли – "мали тільки ухвалювати пропозиції уряду, як вивчену лекцію, без жадних промов, чого б від них не ждали". Зовсім так як на засіданнях Верховного Совета ССРСР.

Подібно до правителів сучасної Росії, давні царі ненавиділи всякий незалежний стан нації. Через це Іван Грізний

"волів послуговуватися членами нижчих класів, ставляючи їх на рівні або вище представників вищих верстві, використовуючи їх заздрість або нахил до донощництва – одних проти других – за нібито злі наміри проти особи царя або держави".

Подібно большевикам наших днів, цар Іван IV "поділив своїх підданих на два табори. Один він назвав Опричниною, другий табор – Земщиною". Опричники, або "вибрані" це були царські большевики, свого роду члени царської компартії. "їх він наблизив до себе, підтримуючи їх всіляко і протегуючи як своїх найвірніших підданих". Щодо "земських" – то вони були цілком безправні.

"Коли хтось із них був ограбований або забитий опричником, це уходило останньому безкарно... Ця свобода однієї групи грабувати й вбивати членів другої групи населення, збаганувала опричників і царський скарб".

Як тепер подібна ж процедура збагачує партійців червоних і скарб.

Методи революції большевицької, і царя Івана – були теж однакові. Щоб зламати силу своїх "контрреволюціонерів", родової аристократії, нащадків удільних князів, – цар уживав безоглядний терор. Флетчер доносить, що під час однієї такої "чистки" Москви від "зрадників", за один тиждень було вимордовано 300 людей. Щодо чисел отже, Іван Грізний не мав того розмаху, що большевики. При таких розправах, – "цар викорінював свої жертви дощенту, беручи собі все їх майно рухоме й нерухоме", – пише Флетчер і додає, що – "насильство і рабство доходить в Московщині до таких розмірів, що треба дивуватися, як народ допускає, щоб з ним робили таке". Подібне питання ставляє собі не один чужинець і з приводу большевицького режиму.

Славнозвісні большевицькі "показні судові розправи" над "ворогами народу" також не є їх властива вигадка, це – як і багато іншого в практиці советів, – є плагіат з царської системи Губернатори царських провінцій, воеводи, були посилені туди, як говорилося, "на кормленіє". Коли ж вони достатньо під'їлися, –

"цар кликав їх на правьож за їх заховання, щоби кнутом вибити з них все або більшу частину награбованого ними з населення і віддати усе до царського скарбу ("в казну"); ніколи ніщо з того награбованого не повертало пошкодованим".

При чім цар "робив з тих процесів своїх урядовців публічне видовище", щоб показати, "як він обурений насильствами над своїм народом, перекидаючи вину за ці

наси́льства на тих своїх недобрих слуг". Тодішні "вороги народу" приводилися на ринок у Москві, і, – пише англієць, – сам цар держав промови в тім дусі, що ось, мовляв, люди добрі, перед вами п'явки, які ссали вашу кров! А тоді наступала публічна кара. В наші дні подібні судові процеси влаштовує компартія, коли наступає та чи інша катастрофа, – економічна чи політична – в наслідок ідіотичного розпорядку якогось "геніального вождя": через те, що "геніальний вождь" є непомильний, то в випадках, коли він зробить явну для всіх дурницю, – знаходять козла відпущення, якогось "саботажника", "ворога народу", який і іде під стінку за точне виконання приказів диктатора.

Навіть свою економічну політику позичили червоні від білих царів. Флетчер пише, що цар Федор, Іванів син, посилав висланців на провінції, для закупна великих партій хутер, воску, меду, "беручи те все за дуже малу ціну, а потім продаючи дуже дорого своїм або чужим купцям". Як відомо, большевицькі агенти нині скуповують у селян збіжжя по примусовій, надзвичайно низькій ціні, а потім змушують тих самих селян купувати своє ж збіжжя платячи за нього "державі" в десятиро більше. Та сама система!

Такі практики цілковито декуражували народ – не було змислу багатитися, а в наслідок того – констатує Флетчер – ширилося в народі п'янство і ліни́вство.

Як в нинішній большевицькій Росії, так і в Росії Іва нового сина, – панувало глибоке недовір'я до Заходу, до за́границі. Царська Росія не любила – пише Флетчер, – пускати в подорож за границю своїх підданих, "щоб вони не зазнайомилися зі способом життя Заходу; тому й рідко коли ви стрінете за границею московського подорожника, хіба що якогось царського посла або втікача, хоч це й не легка річ втекти звідти, бо кара за спробу втекти з Московщини – смерть. Так само не люблять росіяни пускати до себе подорожників з цивілізованих країн"... Хіба це не точний образ і сьогоднішньої Росії?

І ще одну річ підкреслює англієць, про яку забули нинішні адоратори московської тиранії:

"щодо правдомовності москалів, то вони не вірять ні одному слову, що їм говорять, ані ніхто з них не говорить нічого, чому можна було б вірити. Ці їх прикмети роблять їх відразливими їхнім сусідам. Татари уважають себе чесними і справедливими в порівнянні з москалями".

Система правління, рабство і безправність одиниці і народу, повна сваволя і абсолютизм зверхньої влади, економічний гніт держави, страх перед культурою цивілізованих країн і ненависть до них, забріханість нації і мно́гі інші речі, занотовані спостережливим чужинцем в Московщині в 1588 році, – **все це є точна фотографія сьогоднішньої Росії**. В передмові завважує автор, що він був змушений "змінити і злагіднити" правдивий опис московського уряду і країни... Цілковито як це роблять тепер, без усякого примусу, чужинецькі подорожники, яким дозволяють в'їздити до Москви...

На тлі цього оповідання Флетчера, варто підкреслити безмежну наївність тих чужинців і деяких українців, які все ще вірять в якусь третю, четверту або десятую Росію, яка – вже напевно – буде свобідною і дасть свободу іншим! Росія не міняється;

яка була 350 літ з чимсь, така є і нині. Завданням нашим є не боротьба з тим чи іншим режимом в ССРСР, а з Роїсією як такою, з її духом – варварським і насильницьким, який лишиться втіленим в кожному режимі, який би не наступив по большевиках.

Друга книга це твір одного німця, бувшого опричника Івана Грізного, **Гайнріха фон Штадена**. Автор син німецького бюргера, який мусів тікати з своєї країни, і який з різними пригодами, через Польщу й Лівонію, дістався до Москви.

Московщину представляє фон Штаден країною повної сваволі. "Класова війна", використовувана урядом для своїх цілей, – існувала і за царя Івана Грізного, пише Штаден, хоч і в укритій формі, без марксівського ідеологічного сосу. Коли в Москві заклали убійника, а він, відкупившись, вийде на волю, то влада його підмовляє, щоб він наговорив на "торгових людей" і заможних селян, ніби вони йому помагали в злочині. Тепер тих самих "буржуїв" і "кулаків" з селян обвинувачують всякі гангстери в усяких злочинах, а мета і тоді і тепер – одна: ограбувати багатших і чесніших на користь урядових і неурядових бандитів.

В усядах тоді панувало таке саме катування як нині. Пише Штаден, що бояри, "дяки" в "Приказах" (секретарі міністерств) та інші "чиновники", всі ходили з "посохом", з дубиною, якою й катували тих, що мали з урядами діло. Детально описує автор організацію царем громадянської війни під видом "оприщини", до якої записався і він сам. Багато маєтків і земель було відібрано їх правним власникам і віддано опричникам. Опричники "цілували хрест" (присягали), що "не будуть за одно з земськими і не триматимуть з ними приязні". Мали вони однострої – чорні кафтани, а коло колчану з стрілами – мітлу, символ їх акції – вимітання "зради" проти царя. "Опричники dokonували з земськими таких штук, щоб дістати від них гроші або майно, що й списати не можна".

Описує Штаден як великий князь (Іван IV) віддавав цілі смуги свого царства вогню і мечу, як напр., в 1570-71 рр. Оповідає й про штучний голод, спрепарований урядом, так як це робиться і нині, за большевиків. Був такий тоді голод – пише Штаден –

"що люди вбивали один другого за кусник хліба, а по дворах і селах, які утримували двір великого князя, стояли тисячі скирд необмолоченого збіжжя, яке він не хотів продавати голодуючому населенню, так що багато померло тоді люду з голоду і пси пожирали їх трупи".

Опричники, як нині партійці, це була окрема, відділена від населення, каста панів.

"Згідно присязі, опричники не сміли говорити навіть із земськими, ані входити з ними в супружні зв'язки. А коли опричник мав у "земщині" батька або матір, то не смів навіть відвідувати їх".

Подібно, як нині, коли лояльний партієць мусів вирікатися своєї "буржуазної" родини. Опричники – пише німець – шайками волочилися по царству, мордували й грабували по великих шляхах, нападали на посади й міста, палили доми, забивали на смерть людей. Одним словом робили те саме, що роблять тепер большевики – "розкулачування" всяких "буржуїв" і "ворогів народу". То була така сама революція голоди, яку dokonали в ХХ. віці в Росії большевики. Бо й тоді, – пише Штаден, – "за

великим князем ходять новоспечені пани ("гемахте геррен"), які повинні би бути бути пахолками у колишніх панів".

З ворожими і ворохобними націями розправлялися тодішні москалі так самісінько як і нині. Напр., щоби скінчити з опозицією свіжо завойованої Казані, цар запросив казанських мурз (володарів) на бенкет, де їх всіх і помордував. А те, що тепер виправляють большевики з немосковським населенням завойованих країн – масовий згін, те саме практикував вже й цар Іван, хоч не міг ще бути правовірним марксистом.

Штаден оповідає, як по однім своїм поході над Балтик, цар Іван наказав вивезти всіх німців з жінками й дітьми з Ліфляндії, з Дорпату й Нарви, до Костроми, Володимира, Угліча. Практика примінювана москалями так само в Новгороді, у Пскові, а нині – в усіх країнах, які попали в пазурі захланної нації. Головно ходило при цім про витереблення провідної верстви якоїсь країни, яку вже після того можна було забрати "голими руками".

Про розплутану Іваном Грізним "класову війну" в своїй власній державі, оповідає Штаден барвисто, детально й зі страшним реалізмом не лиш свідка тієї війни, але й її учасника і профітера. Описує як "великий князь вирушив грабувати власний народ", власну землю: "і я був при великім князі з одним конем і двома слугами, а вернув (по цій кампанії "розкулачення") у свою маєтність з 49 конями, а 22 з них були запряжені у сані, навантажені всяким добром, золотом, жемчугом, дорогоцінними каміннями". По цій удачній виправі, Штаден набрав власну банду і "розкулачував" бояр і князів вже сам.

З записок фон Штадена видко, що нічого нового не представляє й большевицька політика "очковтірательства" чужинцям, цебто їх обдурювання. Оповідає, що коли приїздив купець з-за кордону, до нього зараз давали "пристава", нібито, для його охорони, а справді на те, "щоб не міг дістатися в усі закамарки і оглянути все що хотів по дорозі і в містах". Коли приїздив посол чужої держави, то "на зустріч йому зганяли масу народу, а везли окружним шляхом, щоб посол не знав простої дороги ані того, як спустоїшена країна; посол та його служба охоронялися так старанно, що жадний чужинець не міг до нього дібратися; один посол не смів нічого знати про другого, і ні одного посла великий князь не вислухував поки не знав що відповісти не лиш цьому першому, але й другому, третьому й четвертому послові; так великий князь вмів дізнатися про становище всіх сусідніх володарів та їх країн; але становище його і його країни не може як слід зрозуміти жаден сусідній володар". Знову, система, яка не повинна була б дивувати Захід тепер, бо вона примінялася до нього вже сотки літ.

Довго все таки фон Штаден, хоч і в опричниках, не потрапив витримати в країні князя, якого він зве "der rote Wilde", червоним, кривавим варваром. Повернувши до Нмеччини, він пише свої записки, до яких додає проект воєнної окупації Росії, не позбавлений інтересу і для нашого віку. Цей проект, предложений ним пфальцграфові Георгові Гансові, викликав дипломатичну переписку і знову впливає на світло денне в антимосковським плані сотника Чемберлена в 1612 р.

В проекті називає Штаден московського великого князя "споконвічним ворогом

всього християнства і неописаним тираном". Коли на нього нападає противник, він не може устоятися в одвертій полі, і тому застосовує методу війни ту саму, що її уживав пізніше і Кутузов, і Сталін: "він наказував зараз же палити все довкола на кілька миль", щоб вороже військо "не могло здобути харчів ні для себе, ні для коней". Таку тактику застосовував цар Іван проти татарів, шведів, поляків.

Фон Штаден радить набрати на Заході військо для походу на Москву: "це повинні бути такі військові люди, яким нічого не лишилося в християнському світі, ні хатини, ні родини", а таких людей бачив Штаден подостатком в тодішній Європі, і "можна було б з ними завоювати не одну країну". План кампанії передбачав інвазію Московщини від Коли й Онеги, і був дуже детально розроблений в цілі покласти край "жахливій і жорстокій тиранії" небезпечного для всіх своїх сусідів москаля... Європа, яка мала тоді досить своїх клопотів, стояла напередодні 30-літньої війни, так само як нині - не доцінювала аrogантських намірів московського завойовника і не надала, на жаль, належної уваги планові бувшого царського опричника.

Коли ми від Флетчера і Штадена, звернемося до **М. Костомарова**, то в його описах старої царської Росії знайдемо той самий образ, разюче подібний до образу сучасної большевицької Росії. Нагінка на людей хоч трохи заможніших була на порядку дня, як за большевиків, так і за царя Бориса (початки 17 в.), - пише історик в монографії про Бориса Годунова: "росіянин тих часів, коли й мав достатки, то намагався виглядати біднішим, щоб не стати предметом доносів і не потрапити в царську неласку", щоб в нього не відібрали все майно "на государя". Це вбивало всяке стремління до праці, до поліпшення життєвого рівня, він жив у вічному страху, що його хтось обдурить, заденунціює, ограбує. Тим пояснюється в москаля його "нехлюйство в домашньому житті, лінощі у праці, забриханість у відношенні з людьми, його безсердечність і підступність".

Пише історик, що й тоді вже існував певного гатунку "соціалізм" у Московщині: "державна сама тоді провадила торгівлю і з нею виключена була всяка конкуренція; накупивши по дешевій ціні товару, казна продавала цей крам купцям з великим зиском, змушуючи брати навіть зіпсуте", - спосіб уживаний і нинішніми москалями, коли, при державній монополії торгівлі, нещасні консументи звикли брати, що дають, хоч би й "примусовий асортимент", непотрібний їм.

Система славослов'я Сталінові існувала і за царя Бориса. Костомаров пише, що "многі москалі сплетали надмірні, нечувані похвали цареві Борисові та його мудрому правлінню, а люди хоч і бачили, що це брехня, не сміли під карою, ні сказати нічого, ні навіть помислити проти Годунова". Борис вигадав навіть окрему молитву "О здоров'ю" царя, і всі мусіли, під карою, на бенкетах її відмовляти. Як нині, на всіх офіційних прийняттях в Кремлі, муситься зачинати від окремої "молитви" за "здоров'я" червоного тирана.

Донощицтво за Бориса цвіло на Московщині не згірш як тепер. Автор монографії пише: "де лиш не збиралися люди, з'являлися й шпіони й донощики. Всі пустилися на доноси один на другого, попи, дяки, ченці, черниці, жінки доносили на мужів, батьки

на дітей, бояри цареві, боярині цариці, холопи на панів і пр."

Однакова економічна політика доповоджувала й до однакових вислідів. Як Флетчер і Штаден, про голод пише й Костомаров: за царя Бориса "їли собак, котів, мишей, часом навіть одна людина другу. Варене людське м'ясо продавалося на ринках московських".

Йота в йоту те саме, що й попередні автори пише Костомаров про замилювання москалями очей чужоземцям. Коли, як голод скінчився, приїхали чужі посли в Москву до царя, "Борис наказав всім мешканцям вбратися в барвисті убрання, а бідакам заборонено було в їх лахах показуватися на дорозі де їхали посли". Це обдурювання чужинців, що приїжджали до Москви, довело, як відомо, до віртуозності большевики, позичивши ідею і план у Іванів і Борисів.

Навіть теперішні большевицькі вибори, большевицька "демократія" - коріняться в глибокій царській старовині. Коли Борис все влаштував, щоб його вибрали на царя, то машина відразу закрутилася: на зборах виборних людей патріярх оголосив, що хто не схоче Годунова на царя, той буде церквою проклятий і відданий під суд. Борис, справді, відмовлявся, але виборні благали його, а за ними й московська вулиця теж, бо серед неї крутилися агенти Бориса, залякуючи людей. Бояри з вікон давали знаки приставам, а ті змушували зібраний народ кланятися, ревіти, плакати і жадати Бориса на царя, "многі москвичі мочили очі слиною, коли бракувало сліз", а тим, що не досить завзято ревіли й кланялися, агенти Бориса стусанами додавали охоти, "і вони - пише літописець - хоч не хотіли, вили мов вовки". А коли вибір був таки прийнятий ласкаво Борисом, кричали "Слава Богу!" - кричали всі, а пристави штовхали людей, щоб ті гукали голосніше і веселіше..."

Ну, чим це не вибори якогось високого чи пересічного достойника в ССРСР? Дух нації лишався той самий, при царях, при комісарах. І навіть в розправі з політичними противниками, в практиці большевиків відбивається старомосковська жорстокість, цинізм і забріханість: коли побідний похід Дмитра Самозванця привів до наглої смерті Бориса, розправа з його родиною була коротка: "вдову Бориса задусили шворкою" - оповідає Костомаров - "сильний з природи молодий Годунов пробував був боронитися, та його оглушили ломакою, а тоді теж задусили... Голіцин і Масальський об'явили народові, що Борисова вдова і син отруїлися..." Скільки подібних смертей і офіційних "самогубств" знає практика нинішнього російського режиму?

Я коротко переглянув три свідоцтва - двох очевидців і одного історика - про три царювання в старій Росії - Івана Грізного, Федора і Бориса, і від всього цього аж смердить сопухом большевицької системи! Дух, засади, практика режимів лишаються однакові, хто б не сидів на троні, "цар батюшка" чи "атець народоф". Потворна імперія не міняється, і мусить змагати до її знищення той, хто справді прагне свободи.

Серпень - вересень 1950

Видиво большевизму у Достоевського

Рідко в світовій літературі можна знайти постать, повну таких суперечностей як Федір Достоевський. Рідко який москаль говорив своєму народові стільки імпертиненцій, і мабуть ні один не робив із свого народу такого ідола, як Достоевський. Ніхто не був так свідомий душевного каліцтва свого народу, і ніхто як Достоевський не вважав свій народ – з таким переконанням – за народ, що має "морально відродити світ". Ніхто так, як Достоевський не приготував ментальність росіян до прийняття большевизму, – і Достоевському ж належить блискуча сатира, більше! – грізна візія большевизму, якого точну, до деталей, фотографію дав нам мистець у своїм романі "Бесы".

Большевики люблять Достоевського, але ненавидять його "Бесы", яких прихід він приповів своєму суспільству не лише щодо самого феномену, але й його дати – з точністю просто неймовірною. Один з персонажів "Бесов", Шатов каже:

"кожний народ є тільки народ, доки має свого власного бога і виключає інших богів; доки вірить, що з допомогою свого бога він завоює і викоренить на землі всіх інших богів... Є лише один народ "богоносець", це московський народ".

Власне ті "бесы", оті "шигальовці" (банда Шигальова) і являються у Достоевського пророками цього народу – "богоносця", предтечами нинішніх большевиків.

Яку систему державну задумують збудувати "бесы"? Точнісінько таку, яка тепер запроваджена большевиками в ССРСР.

"Мене дуже дивує – каже Шигальов – що мої преміси і висновки є просто суперечні з моєю первісною, вихідною ідеєю. Виходячи з необмеженої свободи, я прийшов до необмеженого деспотизму".

Достоевський, отже, передбачав це логічне закінчення тоталітарної большевицької революції; передбачав, що проклямування, нездержної жадною внутрішньою дисципліною, революції, мусить привести до дисципліни палиці і кулі "в затилок". Як же ж виглядатиме устрій, спрагнений "шигальовцями"? Він проектує, як

"остаточне рішення (соціальної) проблеми, розподіл людськості на дві нерівні частини. Одна десята заживатиме повної свободи і матиме нічим необмежену владу над рештою дев'ятьма десятиями. Ця решта має зректися всякої індивідуальності і стати, що так скажу, чередою, а через повне підчинення, за кілька поколінь, досягне стану первісної невинності, щось як в Едемським саді, хоч в усякім разі, вони будуть мусіти працювати" – в тім земнім раю...

Хіба це не геніальне видиво того, що наступило тепер? Хіба це не яскравий образ большевицького "раю", з його "одною десятою" партійців, що мають повну свободу – і рештою, мільйонами рабів, над якими партія має "необмежену владу"?

Крайній абсолютизм, отже, в секторі політичнім. А в соціальному? В соціальному секторі мусить бути повна рівність. Бо

"у череді мусить бути рівність. Єдине, що світ наш потребує, – це дисципліна... Ми все зведемо до одного знаменника! Повна рівність! Повне позбавлення всякої

індивідуальності!"

Ніщо не сміє вибиватися понад рівень пересічності. Коли "беси" в своїм "раю" потребують техніків, панів і рабів, – то серед маси їм не потрібні індивідуальності, жадні вищі інтелекти. Тому шигальовці кажуть:

"ми в зародку знищимо всяку геніальну людину... Великі інтелекти завше приносили більше шкоди ніж користі. Їх пішлеться на заслання або засудиться на смерть. Ціцеронові відітнемо язик, Копернікові виколимо очі, Шекспіра укам'януємо... Раби мусять бути рівними!"

Ніщо і ніхто з рабів не сміє підноситися над загальним пересічним рівнем, отже – "спішіть, позамикайте церкви, скасуйте Бога, знищіть подружжя і право наслідування, готуйте ваші ножі!"

Коли ніхто з рабів не сміє порушувати засади рівності, не сміє перевищати пересічність інтелектуально, ані економічно (не сміє мати одідищеної власності), – то так само ніхто з них не сміє перевищати масу своїм моральним рівнем. Тому то, пише Достоевський, – "вся суть російської революційної ідеї полягає в запереченні почуття честі. Для москаля почуття честі є непотрібний тягар і завше був ним впродовж всієї його історії. Проголошення одвертого права на безчестя притягне москаля скорше ніж щобудь інше". А один з "бесов" ніби повторяє: "суть нашої віри лежить в негачії честі, в одвертій обороні права бути безчесним". Тому – "ми запровадимо нечуване п'янство, нечувані убійства, нечуваний шпіонаж, нечувану корупцію"... Хіба це не зеркало соціального устрою "найдемократичнішої країни світу"?

Так само як теперішні большевики, "беси" ненавидять духову культуру і поклоняються ідолам матеріалізму. Один з персонажів роману, старий Верховенський, каже: "ентузіазм нинішньої молоді такий же ж широкий, як і за наших днів, тільки що змінилась ціль, до якої стримів той ентузіазм, один ідеал краси заступили другим. Вся трудність лежить у питанні, ще" гарніше, Шекспір чи чоботи, Рафаель чи нафта?" Шигальовці воліють чоботи і нафту, "земний рай", а "Сікстинська мадонна, на їх думку, менш вартісна ніж склянка або олівець". Бачучи цей триумф матеріалізму у шигальовців його часу, Достоевський й малює собі їх майбутню революцію, як "революцію підлого раба, смердючого, нікчемного хама, який перший вдряпається драбиною з ножицями в руках, щоби пократити на кусники божественний образ великого ідеалу в ім'я заздрості, рівності й шлункової приємності"... Візія! Скільки бо чудових ідеалів, що високої горіли над людськістю, коли вона ще була – в Окциденті – християнською, пошматовано, подерто і зганьблено брудними чоботами большевицького хама...

Намалювавши точний образ комуністичного "раю", Достоевський не помилився й щодо методу, **способів його запровадження на землі**. Про Шигальова каже одна з постатей роману: "Шигальов – фанатик щодо своєї любові до людськості, але не забувайте, що Фур'є, Кабе і Прудон виступали в обороні крайньо деспотичних потягнень", потрібних для досягнення соціалізму. Серед тих потягнень Шигальов передбачає масові убійства:

"це буде такий вибух, така смута, яких світ ще ніколи не бачив. Росію вкриє темрява, земля плакатиме гірко за страченими старими вартостями і речами... Цього ми потребуємо, замість старої прийде нова наша віра".

Другий спосіб досягнути катастрофу, а по ній свій "рай", бачать шигальовці в "перевихованню цілих поколінь":

"нам потрібно тепер погрузити в розпусту одне або два покоління, в потворну огидну розпусту, яка оберне людину в жорстоку, себелюбну, бридку гадюку. Ось що нам потрібно! І навіть більше, трохи свіжої крові, щоб до неї привикли".

Але й це ще не все, шигальовці пропонують систему едукації, яка оберне людину в гада, пропонує "систему інтонування, кожний член суспільства шпіонує за другим і його обов'язок є доносити на других". Чи самий вираз "перевиховання" ("перевоспітання") не позичений Достоевським геніально з віддаленої від нього більш ніж пів сотнею літ доби большевизму? Чи обернення людини, створеної по образу Божому, в худобу або гада, – не сталося, з проекту Шигальова, дійсністю Сталіна і Леніна? Чи загальна деправація і взаємне шпіонування не стало нарізним каменем большевицької системи нині, так само як терор, масовий розлив крові?

Та Достоевський бачив ще щось більше! Він не лише передбачав рабство народу під режимом "бесов", не лише диктатуру однієї касты, партії, але й **диктатуру одного тирана**, новий революційний деспотизм одного червоного "царя". В своїм романі він пише про час, коли нова червона "аристократія", нова правляча кліка, ота "одна десята" повноправних тиранів – "почне зненацька поїдати один другого".

Він передбачав неминучу періодичну "чистку" в партії "бесов", коли вона прийде до влади, і – прихід червоного самодержця. Червона "аристократія" не потрапить бути достатньо деспотичною, а суспільність, де панує рівність, мусить правитися деспотією. Тому й проклямує один з "бесов": "ми потребуємо колосальну деспотичну волю, що ніби як ідол, мала би стояти на якійсь фундаментальній, зовнішній підпорі".

Цю фундаментальну підпору Шигальов і його банда знаходять в самодержавній, абсолютистичній волі одноособового диктатора. Цей "претендент" як він його зве, "об'явиться", червоний цар, і вони дають йому ім'я "Дмитрия-царевича", себто Дмитрія самозванця. І в цій назві Достоевський передбачив глибший сенс большевицького перевороту і його остаточну ціль і логічне закінчення. Бо хто такі були в історії самозванці? їх було досить: був перший, який видавав себе за сина Івана Грізного, забитого, як думали, царем Борисом; другий був – другий Дмитрій самозванець, так званий "Тушинський вор"; був самозванцем вождь донських козаків-повстанців Омелько Пугачов, який називав себе царем Петром II., якого приказала замордувати, вступаючи на трон, його жінка Катерина II.

Всі ті самозванці впливали по революціях або під час них, коли легітимний монарх або вмирав або був замордований, – щоб стати на чолі "народу" нібито проти "узурпатора". Самозванець був – так би мовити – "народним царем", царем видвигнутим зревольтованою масою. Новий деспот – отже в уяві російській – завше мав вийти на трон по смерті старого, по революції... Всяку бо революцію уявляли собі москалі не інакше

як зміну тиранії – однієї на другу, "кращу". Оцей закон російських революцій і передбачив влучно Достоевський у виведеній в романі легенді нового червоного царя.

Мету революції "бесов", укриті справжні sprужини, контрверсію вихідної та декларативної точки і зовсім іншого, але в суті логічного закінчення її методи й характер, – усе це з геніальним провидінням передбачив Достоевський намалювавши нам огидний, збуджуючий відразу, образ грядучої катастрофи.

Один з персонажів роману в розмові з співбесідником, каже: "комуністи поділять історію на дві частини: від гориля до знищення Бога, і від знищення Бога..."

"До гориля?" – перебиває співбесідник.

Це є жах, що" це явище, поява червоного царя-деспота, і вік гориля, вік "бесов", який бачив Достоевський вже 50 літ перед їх приходом, – многі політики сучасності відмовляються бачити тепер, коли ті біси з яснозорої фантазії письменника зійшли на землю щоб покрити її ганьбою і кров'ю.

* * *

P. S.

Чи це значить, що Достоевський був оборонцем західної культури проти орд московських варварів? Нічого подібного! Віконт де-Вогюе, який бував в Петербурзі, знав особисто Достоевського – оповідає як він ходив з ним вулицями Парижу і як Достоевський – не без приємності – прирікав руїну сенської столиці, знищеної ордами "народом богоносця"... А однією з основних рис вдачі цього народу є – єднати в собі Івана Грозного і Леніна, Петра і Сталіна, царських опричників XVI-го віку і большевицьких чекістів XX-го. Трагедія Заходу в тім, що він ніяк того не хоче зрозуміти.

Жовтень – грудень 1950

Від держиморди царського до большевицького

Недавно я вказував вже на двох авторів, англійця Флечера і німця Штадена, які змалювали образ Росії кінця 16 віку, що так живо нагадує сучасну большевію. Згадав і про Достоевського, як про візіонера большевизму. Тут займуся другим таким візіонером, якого в Росії забувають, а за кордоном не знають. Це Салтиков-Шедрин, сатирик доби Олександра II, у якого за фейлетоно-гумористичним стилем криється не одна глибока соціологічна думка.

З його творів ясно видно, що психологічне коріння большевизму було міцне вже в царській Росії, в її еліті. В своїх – нехай і пересаджених – профілях царських адміністраторів ("Помпадури і помпадурші"), – малює Щедрин типові портрети білих московських "держиморд", які різко нагадують "держиморд" червоних. Сатирик, з нахилом до карикатури і пересади, Щедрин цією пересадою, мов побільшуючим склом, відкривав саму душу москаля-правителя, великого і малого. Звичайний "обиватель"

російський, пересічний "громадянин", - так пише (за Щедриним) про губернатора царського:

"Ми навіть не знаємо, чи надовго він лишив нам життя; та твердо знаємо, що життя можливе для нас тільки під однією умовою: щоб ми зобов'язалися ежесхвилено і неукоснітельно трепетати"...

Чи ж це не блискуча формула життя кожного радського "громадянина" і під червоними губернаторами?

Щедрин бачив, що отарно-ординський устрій царської імперії веде до соціалізму. Ось два царські "урядовці для особливих доручень" (при губернаторах), Рудин і Волохов, вигадали "теорію відродження Росії - через соціалізм, здійснюваний потужною рукою адміністрації"... І хіба ж не в цьому суть сучасної більшовицької системи?

Другий "геніальний вождь" царської Росії вигадав вкрити Росію соціалістичними фаланстерами: "адже ж були в Росії спроби фаланстерів у формі "воєнних поселень" (ген. Аракчеєва), були ж імпровізовані декораційні селища, дороги, міста (будовані Потьомкіним для Катерини)? Чому ж би тепер не могли бути?" - питається адміністратор Толстолобов. Одним словом, гасло "дайш соціалізм!" уже ворухилося в мізках царських держиморд. Не випадково дає їм Щедрин назвиська літературних типів революціонерів - Рудина (з Тургенєва) і Волохова (з Гончарова); ніби щоб показати, що в ментальності царських держиморд і кандидатів на держиморд червоних - істотної різниці нема.

Що здійснюючи ці "геніальні" реформи треба було, для фантазії самодурів, ламати й нівечити людське життя, - цим не журилися держиморди. Коли напр. лише для своєї приємності на полюванні такий помпадур принагідно зламав чабанові ребро, то - питає Щедрин - "яких розмірів досягнуть ці помпадурські чудеса завтра?" І перестерігає своїх земляків: "Прозрівайте в майбутнє! А тоді побачите факти, яких ще нема в дійсності, та які без сумніву прийдуть".

Жахливі факти його майбутнього, а нашого сучасного, не містилися в головах прекраснодушного інтелігента 19-20 віків: "прогрес" же заповідав поступову "гуманізацію" людства! Та Щедрин ліпше знав душу свого народу і його еліти, знав, що з того зерна виросте.

Отарний устрій суспільства, соціалізм, як ідеал, ламання людського Я, як засіб. Як ми вже бачили, ідеологів, плановців зве Щедрин Рудиними і Волоховими, а виконавців (від М. Гоголя) держимордами. Ці останні "впродовж цілого дня вривалися в приватні мешкання, забирали, що треба, хапали, ловили і "розточали" в душі московсько-петербурзької традиції. Завважає Щедрин: - "у нас нині, куди не глянь, все П'єр ле Грані! Летить, пане, він туди, у своє місце, наче буря, тьма від чола, з посвисту дим і все одну думку думає: зруйную, порозбиваю, на закон ногою наступлю! А ля П'єр ле Гран, значиться!" І все це, річ ясна, "в цілі відродження країни", її "прогресу".

Петенька Толстолобов теж забажав стати реформатором "а ля П'єр ле Гран". Думав: "А що, як вступлю я штуку, скасує святкування неділі, а натомість запроваджу

клоповодство (культуру блощиць)!"... "Йому всяка фантазія в голову може прийти. Вкриє світ фаланстерами, розітне шага на мільйон рівних частин, засіє всі поля перським роменом. А при цьому буде як вихор літати з краю до краю, гукаючи: "га-га-га... го-го-го!" Скільки він речей виверне догори корінням, скільки люду скалічить, скільки добра понищить! А заберуть його нарешті геть, то "замість його другий прийде". Заберуть царя, прийде Сталін.

Скільки в цій образі типового самодура московського, фанатичного в своїх божевільних планах, деспота в їх здійсненні! Скільки з ментальності Петра 1-го "великого" злочинця і синовбивця! Скільки з тупих і злобних соціалістичних експериментів Аракчеєва, – міністра "ліберального" Олександра І! І скільки з психіки та практики большевицьких сучасних вождів! Вічна, незмінна Московщина!

Типовою прикметою такого "прожектора" (плановика) є, що в своїх замотеличених фантазіях він не числиться ні з людьми, ні з жадними перепонами. Коли урядник доносить помпадурові про "препятствия", які зустрічають його "реформи", помпадур відгрімує:

"А разве вам велено вникать в препятствия?" – "Змилуйтеся, Ваше-ство", мурмотить урядник, – "це ж усе одно, що на камені жито сіяти!" – "Так що ж", – відказує Вашество, – "і посіємо!" – "Та ж жито не виросте!" – "Виросте! А не виросте, так камінь батогамі одчухраємо!"

Чи не відбивається в цій божевільній царських самодурів практика советських соціалістичних самодурів, які мільйони людей поставили "під стенку" або засилають на каторгу за те, що не вміли ті мільйони виконати наказу "геніального" вождя виростити жито на камені або зібрати замість пуда сто пудів? Чи не маємо тут до діла з незмінною психікою московського тирана-туподума тоді й тепер?

Другою головною прикметою щедринських помпадурів було: бажання силою ошасливити людність, проти її волі. Один з них дає таку рецепту для здійснення великих "реформ": "такі речі треба робити таємно від них (від мешканців), щоб вони не оговталися... Вони ж самі не знають, що їм корисне", (це знають лише помпадури!). "Такого роду реформи найкраще виконувати з допомогою ою поліції, проти їх бажання"... Ось з якої психіки родилися "реформи" і білого, і червоного царату... Соціалізм, насаджений "з допомогою поліції"! – це ж ідея червоної Москви!

Хто не годиться з такою системою, для того є особливий спосіб заохочення, який у Щедрина носить назву – "фюїть!" Шах перський так формулює (у російського сатирика) свої враження про Росію: "Там у Росії політик – жаме! (ніколи), ур-ра тужур! (все), Е пюї! (а потім), коли не згідні – гайда!" тобто "фюїть!" – "ти ось сидиш тепер у себе в хаті, коли нараз – фюїть! і ти вже тисяча верстов від твого домашнього вогнища, від твоїх звичок, приятелів"... Чи тепер інакше?

Провидів Щедрин і руїну всього життя, яку несла з собою "реформаторська оприччина", найважливіше призначення головних помпадурів було в фаталістичнім нахилі все обертати в пустелю, з повним нерозумінням наслідків, які може потягнути за собою така реформа – запровадження зовнішнього "порядку". Тому, пише сатирик, і

довела вона, наприклад, на селі, що "крім порядку нічого в господарів не лишилося: де було жито – там порядок; де худоба всяка була – і там порядок, і де навіть гаї росли – і там завели порядок". Це нагадує вірш А. Толстого (не советського блюдолиза, а другого) – про царя Івана:

"Характером не мягок,
І нравом бил не тіх,
Завйол такой порядок,
Хоть шаром пакаті!"

Щоб так правити народом, мусіла бути особливого перекову правляча кліка. Вона й була такою (поки не охляла) за царату, є також й нині. Ось, за Щедриним, "вірую" одного з цих держиморд: – "Ти – чоловічок простий", говорить до звичайного "гражданина" держиморда. – "Кроку без того зробиш не можеш, щоб пермете (дозвольте) не сказати... А наш брат, опричник, на все мусить бути приготований: і в багні втопитися, і від меча згинуть, і від полум'я вогненного згоріти. В нашім фаху ти обачністю та очікуванням нічого не візьмеш. Жест мусиш мати вільний, широкий, щоб і в далину сягав, і впоперек хапав, і вглиб і вгору рвав і метав... На що тут жінка?" – На що домашнє вогнище, все особисте?

Ось що бачив на дні душі царського опричника Щедрий! Це саме лежить на дні душі й червоного опричника. Не дурно большевики різунів і держиморд Івана Лютого називають "прогресивним військом опричників". Той самий ментальний тип. Це бачив і другий російський автор доби двох останніх царів, Амфітеатров. В однім романі писав:

"червоному, в петербузькім тумані, властиве мінятися в рожеве, а рожевому у брудно-сіре. Червоний прапор в Росії, з подиву гідним приспособлюванням, перефарбовується і перекроюється на шинелі держиморд. А на сірих поліційних царських шинелях бувають червоні лацкани"...

От-ті червоні "лацкани" не лиш на шинелях, а на мізках царських опричників 19 віку й їх бачив віщим оком Щедрин. Як Достоевський бачив наперед, як з червоного прапору шитимуть шинелі червоним держимордам "саветскаго союза", як червоний большевик обернеться в чорного опричника.

Щедрин був сатириком, і йому закидали пересадність. Деякі його портрети виглядають на шарж, на карикатуру. Але карикатура часто відслонює нам такі укриті риси портретованого, які інакше не побачити. Він малював риси обличчя майбутнього червоного опричника "ім Верден" (в ставанню) риси, яких воно поволі набирало за його доби, взоруючись на опричниках царя Івана і Петра.

Відповідаючи критикам, Щедрин писав, що описував він не "осязаємую" дійсність, а іншу – "таку ж реальну, але яка рідко вибивається на зверх, дійсність, яка має не менше право на те, щоб її визнавати за дійсність, як і та звичайна дійсність, конкретна, що б'є в очі кождому". Та друга, його дійсність, – "любить ховатися". Це ті "укриті готовості, які криються в людині". Це – риси характеру, напрям, устремління в потенції, з яких, як з жолудя дуб, виросте колись те, що нині невидиме сучасникам. Не раз його помпадур лише в фантазії, в мріях, плекає якесь безумство. "Та стережіться!" – каже

Щедрин – "завтра йому сприятимуть обставини і він таки довершить те, про що колись мріяла його таємна думка".

Ті укриті думки московської "еліти", і старої, і грядучої, її незмінну психіку, оте психічне багно, в якому вавжди водитимуться чорти, і доглянув Щедрин задовго перед упадком царату, передбачаючи прихід "еліти" червоних держиморд, – Леніних, Сталіних, Вишинських. На жаль, рідко хто з українців доглянів – перед 1917 роком в грядучій "свобідній Росії" перемальовану на червоно стару царську опричнину; рідко хто розумів сенс "одвічної Московщини", вдачу її кожноразової "еліти", її незмінного ординського "ідеалу" життя, який з месіанським маняцтвом, брехнею і мечем, хоче Москва накинати світові.

І ще одна увага: Щедрин наділяє душу "нашого брата опричника двома важними для успіху їх діла рисами. Перша – це чортівська відвага, погорда до вигід життя і свідоме приймання ризику своєї одчайдушної кар'єри (готовість і "від меча загинути, і в полум'ї згоріти"). Тому вони й беруть за чуба тих крутіїв, які "без пермете й кроку зробити не можуть".

Тому протиставитися тим "опричникам" Москви може Україна не скорше, аж відновить в собі духа стародавньої варяго-руської і козацької України: коли розбійничій очайдушності москаля протиставить буйний розмах Запоріжжя, його погорду до життя і земних благ, його ідеалізм і замилювання до таких "абстрактних" річей, як слава і боротьба за віру й отчизну, і аскетичний дух старих русичів.

Березень 1951.

Примітки

Характером не мягок – перефразована "История государства Российского от Гостомысла до Тимашева". у О. К. Толстого:

Приемами не сладок,
Но разумом не хром;
Такой завел порядок,
Хоть покати шаром!

"Second sight" і большевицька "морда"

Були ясновиди, що бачили наперед большевицьку революцію, м. ін. Достоевський, Щедрин. Та найбільш дивним було ясновидство М. Лермонтова (1814-1841). Йому належить оцей несамовитий вірш, який тут наводжу в оригіналі:

Настанет год, России черный год,
Когда царей корона упадет;
Забудет чернь к ним прежнюю любовь,

И пища многих будет смерть и кровь;
Когда детей, когда невинных жен
Низвергнутый не защитит закон;
Когда чума от смрадных, мертвых тел
Начнет бродить среди печальных сел,
Чтобы платком из хижин вызывать,
И станет глад сей бедный край терзать;
И зарево окрасит волны рек:
В тот день явится мощный человек,
И ты его узнаешь - и поймешь,
Зачем в руке его булатный нож.

Все в цім вірші ясновидство несамовите. Поет уздрів саму суть революції, колито корона царська більше сама впала, як під натиском бунту. Пушкін писав, що:

В России нет закона,
Есть столб, стоит
А на столбе корона.

Струхлявів цей стовб, зігнала морально підпора царату, оте, як говорили, "столбавое дворянство", - і корона впала.

Ще дивніше, як Лермонтов передбачував революцію, коли ще так твердо, за Миколи I., стояв царський режим, по перемозі над Наполеоном і по жорстокім здавленню "мятежа декабристів". Дивно також, що поет бачив, як протикарську революцію зробить "чернь", тоді як у його часі та "чернь" як чинник революційний, просто не існувала; коли не впливали на поверхню навіть одиниці з тої "черні", бо т. зв. нігілісти з "разночінців" (нижчих станів) з'явилися аж у 1860-х рр... Дивно, що бачив він упадок царату **вісімдесять сім** літ перед тим, як фактично впала царська корона. Дивно, що бачив незвичне, в тодішній Європі, завершення революції не в вигляді конституційної монархії, чи республіки (Англія, Франція), а в вигляді... Сталіна! Бо кого ж, як не його нагадує, той "мощный человек", не з шаблею Бонапарте в руці чи Вашингтона, а з ножом московського різника, та й різатиме з холодною кров'ю - "невинних дітей і жінок" вбиваючи голодом мільйони?

Несамовита візія! А цей її характер ще більш уvidатнє факт, що мав її Лермонтов у 1830 році, коли написав той вірш, цебто коли йому було - **шіснадцять літ**! Знати або логічно викомбінувати революцію 1917 року - в його добу, і його літа - не можна було. Її можна було тільки **бачити**... Яким далековидом? Тим, що англійці звуть "second sight", тобто духовим оком поета, містика, піфії, Касандри. Тим оком, якого існування не можуть розуміти матеріалісти, але яке за фізичною заслоною обличчя може уздріти невидиму душу людини, а за заслоною часу - ще невидиме майбутнє або вже невидиме минуле. Є це, на мові окультистів, "extra perceptive faculty", інтуїція, або "третє око" (духовий зір) - яке дає людям, обдарованим ним, пізнавати речі, невидимі очам фізичним. Скептики матеріалісти можуть побачити символічне зображення цього "третього ока" напр. на обличчях святих і Божої Матері на старовинних наших іконах

київських.

Цей духовий зір мав не тільки Шевченко, але й його батько, який – вмираючи – йому не лишив з майна нічого, з мотивацією, що з Тараса вийде незвичка людина, щось велике позитивне, або велике ледащо (Павло або Савло), так що в однім випадку спадщина йому була непотрібна, а в другім – шкідлива. Цю інтуїцію, цей "second sight" мала Леся Українка й її пророчиця Касандра. Каже остання, що Ахайя, яка воювала її Трою, – це "гієна, що смертю і розкладом живитись мусить". Гелен, її брат і жрець троянський питається її:

"Хіба ти **знаєш** заміри чужинця,

Що так його рівняєш до гієни?"

І пророчиця відказує:

"**Не знаю** я нічого, тільки **бачу**

Кривий гієни погляд, тільки **чую**

Проникливий хижацький голос...",

і в нестямі голосить візію майбутнього:

"Гієни бродять по руїнах Трої

І лижуть кров"...

Гелен (тип американського "експерта") шукає знання фактів, того, що можна спостерегти органами фізичних змислів і тому, як усі такі "експерти", все знає і нічого не розуміє. Касандра ж "бачить" своїм духовим оком пророчиці, а тому проти самих фактів, за "фактом" ахайської пропозиції миру ("троянського коня") – **бачить** внутрішнє, невидиме обличчя ахайської "гієни", – хижака, який, що б не говорили "факти", **мусить** жити підступом і кров'ю.

Так і Лермонтов, – коли ніякі факти не віщували ще революції, своїм духовим оком бачив обличчя духове "черні" московської, московської "гієни", спраглої крові. Вже бачив її, що пила кров на руїнах старої Росії, як бачила ахайську "гієну" Леся Українка на руїнах Трої... Те "третє око" дало їм змогу відчитати, ще невидиме фізичним оком, майбутнє...

Для читача, який не любить містики, приступніший йому анекдот: до славного рабина приходить одновірець з запитом – чи скоро до нього повернеться його жінка, що його покинула? Рабин не давав особистих авдієнцій, лиш відповідав на записки, що передавав йому слуга. Останній, віднісши записку, повернув до петента:

– Рабин говорить, – сказав він, – що за рік повернеться до тебе твоя жінка... А я тобі кажу, що вона взагалі до тебе не повернеться.

– Як смієш ти таке казати, коли сам рабин...

– Ну, бо рабин бачив твою записку, а я бачу твою паскудну морду!

Цей рабинів слуга мав "second sight", і не зовнішню, а внутрішню "паскудну морду" большевизму – щойно грядучого – побачив оком візіонера Лермонтов, що був, як кажуть, нащадком шкотського мага-чарівника Lermontov-a. Тому й уявив собі події, факти, які народ з такою "мордою" створить у житті. Хто мав цей духовий зір, той міг уздріти навіть "паскудну морду" Йосипа Сталіна, майже 100 літ перед його приходом

до влади. Хто цього зору не мав, той – навпаки, міг навіть вродитися сучасником Сталіна, навіть оглядати його фізичними очима в Ялті чи деінде, і думати, що має перед собою лише милого миротворця "дядю Джо"...

Кому Бог не дав цього "третього ока", тому навіть могла заімпонувати "паскудна морда" Чжоу Ен-Лая. Той міг втішатися всіми "достижениями" китайського большевизму, – і що всі китайці тепер на роверах їздять, і що навіть китайську мушку винищили китайські комуністи (що за прогрес!); міг побачити, що показували його фізичним очам і почути, що шепотіли йому до фізичного вуха. Не бачив тільки (вже невидимих) мільйонів замордованих Чжоу Ен-Лаєм, не мушок, а людей. Не міг побачити лише "паскудної морди" китайського большевизму, невидимої духовим сліпцям...

Чому многі вожді українського соціалізму обабіч Збруча в 1917 і пізніше, – не бачили "паскудної морди" ленінізму й троцькізму? Тому, що як той рабин, дивилися на їх "записки", на їх декларації про "свободу", "українізацію", "визволення трудящих", а не на їх "морду" гієни, яка збирається скочити своїй жертві до горла. Коли б вожді української революції мали цей "second sight" 30 чи 50 літ тому, не вірили б вони ні прекрасним словам "великої русской літератури", ні солов'їним пісням російської демократії, ні маніфестам і "запискам" керенщини й большевизму; не були б тою Червоною Шапочкою з байки, яка у вовчій морді, перебраній за любу бабусю, бачила лише бабусин очіпок і бабусине обличчя там, де були ікли і морда звіря.

Це "духове око", духовий зір плекали колись (і на Україні теж) і вирощували у шляхетних володарів мудрі жреці. І з цієї "смішної містики" сміються тепер сліпі вожді обдурених народів, ведених на заріз на арену, де говоритимуть про любов, але де

"їжа многим буде смерть і кров,
де голод і чума від трупів і стерва
бродитимуть від міста до села."

Це страшне видиво, що стало для мільйонів вже страшним фактом, знову і знову ставляє на порядок дня проблему нової касты, нової провідної верстви, – людей, обдарованих вищою силою прозріння і вищою силою характеру, вождів з Божої ласки. Без них несамовите пророцтво Лермонтова стане пророцтвом не лише для Росії та підбитих тоді нею народів, але й для цілих континентів.

Жовтень 1954.

Душа москаля

ак званий цивілізований світ явно тратить історичну пам'ять. Звідси його нерозуміння російських справ, а між ними дивного для того світу явища московського каяття. Починаючи від перших "показательних процесів" судових старої большевицької гвардії, аж до каяття Берії, – цей феномен лишається загадкою для Заходу. Правда, вже зрозуміли, що московська система катування, фізичного, морального і "науково-медичного" з його "brain-washing", осягає неймовірних вислідів. Але чи в цій

диявольській системі вся причина того каяття?

Край таємної завіси, яка криє від світу цю загадку, підносить недавня російська історія, історія царату. Як би негативно до нього не відноситися, навіть пошевченківськи, – факт є, що царські кати останнього століття (перед большевиками), були просто "мягкотелиє інтелігенти", порівнюючи з катами Леніна – Сталіна – Берії – Маленкова. Під цим оглядом большевики досягли неабиякого прогресу, ступаючи (або за теперішньою зварваризованою мовою "крокуючи") по лінії, визначеній царями. І ось, хоч царські майстри "застенка" не мали досконалості Єжових, – то й за них каялися "вороги народу", і ще як!

Один з видатних російських авторів останнього царювання пише про це: "читаючи покайні листи декабристів до Миколи I, не віриться очам: чи це вчорашні бунтівники, царубійники?!" Революційний дух відлітав від них зараз по арешті. Пише Бестужев:

"Божий перст і царський гнів давлять мене. Відчуваю, що змарнував на злу справу мій хист; що міг би жити з користю для отчизни і вмерти чесно за свого царя... Але цар є "залог" Божества на землі, а Бог прощає тих, що каються".

Куля на Сенатському майдані прошила йому шапку, тікаючи, цілу ніч блукав він вулицями столиці, а нарешті "рішив впасти до ніг царя". Пішов до Зимового палацу, де й доніс на себе і на своє тайне товариство... Який Держинський царський змушував його до того?

Другий декабрист, Булатов (читаємо в того ж автора) – теж зложив покайну заяву, але "був так пригноблений тим, що цар йому не поняв віри, – що збожеволів і розбив собі голову об стіну тюремної камери." Третій, М. Муравйов-Апостол признався перед смертю (1886), що "все дякував Богу за невдачу (бунту) 14 грудня"; що "це було не російське явище". Коли вже по відбуттю кари (як і Ф. Достоевський), він каявся в своїх політичних гріхах, – хто його до того змушував?!

Ще простіше відбулось навернення А. Пушкіна. Він симпатизував з декабристами і казав, що якби в день бунту був у столиці, то був би "с мятежниками". Але й з ним сталася блискавична метаморфоза, про яку злобно писав поет-сучасник:

"Он вольность люду проповедал,

Царя з народом звал на суд...

Но только царских шей отведал,

І стал придворный лизоблюд."

Став бояном самодержавства, гноблення ним підбитих народів.

Вже цитований автор пише про своїх земляків: "іноді здається, що в Росії не буває революцій, а є тільки бунт – січневий, грудневий, чугуївський, холерний, пугачівський, разінський – вічний бунт вічних рабів." І далі:

"Поки ми рухаємось кудись... бунтуємо, – ми в протиприроднім стані, ніби на голові ходимо... але як почнемо рачкувати, каятися, віддаватися реакції, – зараз знаходимо себе, стаємо справжніми росіянами... Ми – Ванька-встанька: хоч як повалить нас революція, реакція випростує."

Так "випростувала" Росію царська реакція по революції 1905-6 рр., коли писав

згаданий автор. Так "випростувала" її, по революції 1917 р. – большевицька реакція. Про цей бунт народа-раба сказав Петро I: "сия сарынь ничем кроме жесточи унята быть не может". Поки влада ту "жесточь" виявляла і жорстоко розчавлювала Пугачових, – народ-раб лизав руку своїм тиранам, подивляв їх і навіть любив, а Пугачови каюлися. Як тільки ця "жесточь" ниділа або вмирала в серцях володарів (Олександр II, Микола II), – раби ними погорджували, їх вбивали і, як їм здавалося, робили революцію. Тоді приходила нова влада, яка брала батіг в руки й заганяла знов збунтовану голоту в залізну клітку. Такими вождями переможних рабів, що потім загнали їх в клітку і були Ленін і Сталін... Так все бувало в історії Росії. На горі – ті, які били; на долі – ті, яких били, ще й з того тішилися: "ура, нас бить пора!" Вчорашній революціонер зараз же обертався в позавчорашнього, вічного раба, як тільки чиясь міцна рука хапала його "за шиворот" – і каювся.

Ось джерело, генеза не лише большевицького, але взагалі московського явища каяття. Бунтуватися проти **охлялої** сили – це можуть москалі. Але їх "природний стан" – це бути рабами **справжньої** сили. Де така сила встає перед ними, вони падають на коліна: перед своїм володарем, коли він такий як Петро I, або Сталін, і перед чужим, коли він такий як хан татарський. Падають і каються. А на інакших нападають і загризають.

Кат Іван IV, утримався на троні, але Івана VI, невдаху й недішлого царя, задушили в казематі як щура... Петро I душив кого хотів, але недотепу Петра III скинули з трону і теж задушили... Твердий Микола I перевішав "мятежников", але "мятежники" застрілили плохенького Миколу II.

Ось цієї психіки московського народа не розуміє Захід. Хоч її можна відчитати навіть на обличчі кожного пересічного "русского человека": є на тім обличчі щось невиразне, неозначене, нерішене. Ніколи не знаєте, що він за хвилину зробить: вас в руку поцілує чи горло перегризе. Тому, що він сам ще того не знає, приглядається: коли ви вівця – кинеться на вас, коли вовк – хвіст під себе. Тому кожний політик, який говорить з москалем про "апізмент" є в його очах вівця, і поступає він з нею належно. Інакше – коли вичуває, що політик, який стоїть перед ним, – вовк або добрий донптер. Перед вовком він відступає, затаївши злість, а б'ється з ним тільки, коли вовк сам на нього нападе. Лише треба вовком **справді** бути.

Хто ж такого тільки удає, тільки вимахує дрюком, а не рішений ним "вибіть дурь" з московської голови, – такий москаля не залякає, він вичує, що має діло з маскарадою, бо хитрості йому не брак. Політики або дипломати ялтинського, тегеранського або потсдамського чи панмунджонського або женеvського типу, особливого страху в московського Ваньки не збудять і від агресії не стримають. Тим менше та пошесть "москвобісся", захоплення всім московським, яка – на ганьбу окцидентальної культури – шириться тепер по західніх видавництвах, часописах, університетських катедрах і концертних залах. Пропорційно до того, як занепадає віра Заходу в свою місію і свою культурну вищість, росте віра в свою силу, росте аrogанція і жадоба експансії москаля.

І навпаки. Тому й м. ін. Туреччину, Іспанію і розшматовану навіть Німеччину

респектує москаль більше, ніж многі сильніші назверх народи.

На цю психіку москаля особливу увагу треба звернути нам. Декламували колись сентиментальні земляки: "садок вишневий коло хати". Це був їх ідеал. Прийшов москаль, садок вирубав, хату знищив, хрущі й солов'ї повиздихали, мати – на новій колхозній панщині жне, "плугатарі" в концетраках та в могилах. А українці, навіть "у вільнім світі", оглядаючи той "рай", чухають потилицю: "а може й справді так і треба? Прогрес же ж! І машинізація!" Тоді москаль радіє: "Ага! Уступаєте, значить боїтеся!" – І тоді ви пропали.

Любили колись земляки до церкви Божої ходити. Але москаль зробив відкриття, що "Бога нет", а церкви позамикав, або з них зробив притулок для свого Війового кодла... І ось хахол знов чухає за вухом і каже: "А може справді? Наука ж ще не довела, чи є Бог, чи нема"... І знову радіє москаль: "Ага! Уступаєте, значить боїтеся" – і тоді ви пропали.

"Велику літературу" захотіли деякі земляки. І от ВУАН (*in partibus infidelium*) просвіщає емігрантів советофільством Винниченка, а Сірій-Тищенко видає твори Лесі Українки з творами її большевицьких коментаторів. Друкують в науку людям писання Драгоманова, того, що (казав І. Франко) був "*gente Ukrainus, natione Russus*", або, як сказав би поляк, "почціви русін"... Коли ж це все бачить москаль, з радістю затирає руки: "Валяй, Ванька, дальше, наша берёт!" або як писав Пушкін: "Ура! Мы ломим, гнутся шведы!", чи там українці, уступають, значить бояться, – "понажми ещё"!

Так відчуває москаль, і в тім випадку відчуває добре, бачить те, що в деяких кругах еміграції заламується українська душа, слабне моральний опір московській блекоті, яку в нашу душу вливають, а де слабне опір моральний, там велика загроза спротиву фізичному. При такім стані нічого не допоможуть "воплі" про "самостійну і соборну", ні гучні маніфестації проти підлих "воріженьків". Треба розпеченим залізом глуму і демаскування випекти у власній душі цей пістряк ідейної трусості і (свідомо чи ні) духовного припадання до ніг московської "правди".

Повна безстрашність, абсолютне, стовідсоткове заперечення всього московського, така ж абсолютна афірмація своєї Правди, – лише тим зломимо Москву перш у своїм серці, а там і "на нашій, не своїй землі."

"Сия сарынь ничем кроме жесточи унята быть не может" – казав цар Петро. А хто ж, як не він, знав свій народ?

Серпень 1954.

Своя традиція або – чужий кий

Як відомо, Шевченка мучили не тільки на заслання москалі, а й "любезні земляки" на волі. Цілу їх громаду не раз, з пересердя, звав він "капустою головатою", "свинопасами", "душевбогими", "лобом не широкими", рабами, сліпими і т. п. Ця порода любих земляків не перевелася й досі. Коли б вони сиділи на своїм місці, як сидить на городі капуста, все було б в порядку. Але многі з цих "душевбогих" і "сліпих" захотіли бути вождями нації! Заманулося їм "просвітити сучасними вогнями" свій народ,

"повісти за віком"! Коли вони беруться, сказав би Сковорода, за "несродне" їм діло, тоді на це не можна не звернути уваги.

Цей гатунок людей схарактеризував Шевченко як людей чужої, навіяної думки. Навчить їх хто, що вони слов'яни – хором загукають: "Слов'яни, слов'яни!"... Скаже хтось, що могли – і тут притакнуть: – "Могли, могли!" Многі з породи цих душевбогих, по перемозі західної демократії, почали чим скорше скидати з себе ідеологічні убрання, що в них пишалися літами, і вбиратися в "прогресивний" кожух. Посипалась "великих слів велика сила" – отой "прогрес" на першій місці, "суверенний народ", "республіка", "реакція", "ретроградство", "безкласова суспільність", "визиск людини людиною", "людина понад усе", "соціальна справедливість" і т. д. Все в цих словах було – крім власної національної традиції, і – Бога. Так як у їх духових предків часів Шевченка: "і ми не ми, і я не я", "немає Бога, тільки я" та ще останнє модне слово науки "прогресу". Не думаю на цій місці полемізувати з ними, хочу тут звернути увагу на один можливий наслідок їх "прогресивного" божевілля, наслідок, ними напевно не передбачуваний, але для **знов і знов приспаної України, страшний**. Треба тільки глянути в майбутнє. Заглянувши в майбутнє, побачимо не один шматок колобігу подій, а й далші його шаблі.

"Прогрес" на Заході і большевизм на Сході – це різні шматки тієї самої еволюції. На Заході, в останніх десятиліттях, іде "крешендо" той самий процес, який ішов в російській імперії царській кількадесят літ перед революцією 1917 року: процес розхитання, розвалу всіх обручів, якими суспільність тримається вкупі. На Заході шириться нова невидана свобода.

Свобода людини десять разів розводиться і десять разів жениться; свобода одиниці від усякої віри, свобода церкви від усякого обов'язку виховувати людину; свобода одиниці негувати аксіоми громадського співжиття – свобода безбожництва, свобода ширення порнографії, свобода від "мілітаризму" і обов'язку військової служби, свобода насолоджуватися спокоєм і миром, хоч би за дверима причаївся розбійник; свобода жити тільки своїм особистим або класовим добробутом, хоч би від цього терпіла спільнота; необмежена свобода страйків кількох тисячів у своїх інтересах, хоч би голодувала через це позбавлена товарів, багатомільйонна людність країни, свобода в літературі, і в кінотеатрі систематично і безкарно розкладати морально людність; свобода не журитися завітнім днем нації, свобода політиків від усякої думки, свобода провідної еліти – з політики, з преси, з театру, з церкви – робити крамничку для інтересу кліки, не дбаючи про загальне, ну, і свобода – бо майже безкарність – для каналів продавати свою країну.

Стремління позбавитися царату в російській імперії було нормальне, але до цього нормального руху причепилося багато чисто анархічних сил. Коли ідеї, анархія ("демократія") Керенського перемогла, проти неї виступила большевицька тиранія. Тоді прийшов большевизм із своїм довгим кием.

Тінь цього кия вже зависла й над занархізованим і морально "прогресистами" і соціалістами розложеним Заходом. Але покищо Захід у першій стадії еволюції: повним

темпом іде деморалізація суспільності, розхитання екзекутивної сили і престижу влади, і "свобода" всіх і кожного робити все, навіть те, що неминуче підмінує і нищить національну спільноту, що тим дивніше виглядає, що на Заході давно вже немає ніяких царатів, від яких треба було б відвойовувати свободу. Друга стадія цієї еволюції – повторюю – в виді червоної диктатури вже зависла над країнами Європи і Америки.

Цього процесу, засліплені "современними вогнями", земляки не бачать. Вони добачають – особливо ці, які вирвалися з московської тюрми народів – лиш "великих слів велику силу"; осліплені ними, приймають їх із захопленням новонавернених і з наївністю "душевбогих", а деякі з насолодою голоти. Думають за тими "современними вогнями" повести Україну, і не в голові їм, **в яке провалля пхають її**. Власне тому, що бачать тільки відтинок колобігу подій, не його дальші щаблі.

Що хочу тим сказати? Хочу сказати, що поки наші "прогресисти" всіх мастей намагаються наставити думку і стремління загалу на той "прогрес" і "свободу", на негачію і нищення наших традицій – в той час Москва, залишивши "свободу" на експорт, у себе вдома потихеньку починає розбудовувати новий червоний царат. Це слідно і в партійній пресі, і в советськiм мистецтві, в письменстві зокрема, в кіні і в театрі. Досить пригадати кілька окремих фактів. І так советського режисера Ейзенштейна преса советська зганила за те, що він представляє опришками "**прогресивне**" військо опричників царя Івана Лютого". Ця гвардія лютого царя, яка в залізний намордник вбрала всю людність країни – є вже тепер явищем "прогресивним". Так само як уся імперська політика Петра і Катерини.

Дальше, воскресає в Росії старий **принцип расизму**, провідництва "вищої раси" – москалів, яких мають слухатися інші народи. Воскресає стара ксенофобія – ненависть до всіх чужинців, до всіх, що не визнають абсолютної влади червоного царя. Більше! – недавно знаний колись російсько-жидівський ліберальний журналіст Вишняк, з жахом розписується в російськiм "Слові" в Америці – про новий советський антисемітизм, про те, як вичищують большевики літературу від "шкідливого космополітства", від людей "без роду і племені". Появляються замітки про поворот до індивідуальної обробки землі, не тракторами, а волами і коробами.

Всі ідеї свобод усяких – свободи від абсолютизму, від загнuzдання преси, від обов'язкового принципу расовості, від ксенофобії, від приватної (поміщицької) власності, від мілітаризму і т. п. – уживалися большевиками – як уживаються тепер ними на Заході – тільки тоді, коли треба було розвалити ненависне їм суспільство, ненависну їм еліту, ненависний лад. Коли це досягнули, коли захопили владу – все почало змінятися, ім'ям "прогресу" почали христити все відворотне – нову "опріччину" і абсолютизм нового царату, новий расизм "вибраного московського народу", нову дисципліну, новий конформізм, нову примусову "церкву" – советську. Почався поворот до старих "цінностей" московських, унятих, за Миколи 1-го, у формулу – "православие, самодержавие, московская народность", в якій, як у морі, мають зіллятися "славянские ручьи".

Коли цей процес дійде свого кінця, це не є виключене, що колобіг подій

завершитися і замість червоного московського Бонапарта, на троні кремлівським засяде знову білий цар, як по упадку Бонапарта, засів в Тюільрі Бурбон. Коли б настав час такої переміни, коли б Московщина виступила вже одверто зі своїми традиційними ідеями – **де буде той український традиціоналізм**, який міг би протиставитися традиціоналізмові московському й згуртувати під своїм стягом національні сил на Україні? Де буде ідея самодержавства української нації? Де буде ідея українського незалежного селянина? Де буде наша оправдана ксенофобія, ненависть до зайди-насильника? Де буде ідея "луччих людей", великих в обличчі великих завдань? Де буде ідея власної мілітантної церкви? Де буде гаряча віра? Де реакція проти космополітичних сил, що сараною знову пробуватимуть розсістися на знесилений Україні? Де воєнницький дух, так потрібний для нації, шматованої захланними сусідами? Де ідея твердої державної екзекутиви, ідея старо-козацького воєнництва?

Всі ж ці ідеї заплывуються новітніми "прогресистами", як "реакційні"! А тоді буде таке: так як у 1917 р. соціалісти, москволюбці, антимілітаристи і антидержавники, на спіх почали перемальовуватися на колір самостійників і мілітаристів, так і "прогресисти" на спіх почнуть перемальовуватися на традиціоналістів, але буде запізно. Велика небезпека буде тоді, що з браку виразного стягу національно-українських традицій, маса українська – як за стягами Денікіна і Врангеля – побіжить за стягами московського новомонархізму чи новотрадиціоналізму. Ось чого не беруть в рахунок наші збаламучені "прогресисти". "Прогресизм" не буде охороною проти московського новомонархізму, як не був він охороною проти большевизму в 1917 р. Заборолом проти одного і другого – є тільки наш старий традиціоналізм – **"своя Правда"**, і очевидно **своя Сила**.

А може – незбагнуті для одиниці путі Божого Провидіння! – може наступити й інша можливість. В крові й болоті, в міжнароднім зударі може впасти большевизм; може Україна відзискати на час свободу рухів, і тоді під впливом отих "прогресистів" обсяде Україну інтернаціональна чорна галич, з її безбожництвом, політичною анархією, ненавистю до селянства, до релігії, до індивідуалізму, до всього органічного, до всякої сильної державної влади, до всякої справжньої національної самостійності, з ідеєю універсального уряду над націями, зведеними до ролі племен і гелотів, з ненавистю до всякого традиціоналізму, отже до всякої дій. сної, історичної України "прадідів великих" – будуватиме ж та галич Україну "малої людини", Швейків, Пансів, чужих наймитів і чужих запроданців. **В обох випадках це буде чужий кий.**

Цього треба уникнути. Дилема – своя Правда, своя Сила і Воля, Україна незалежна з власними історичними традиціями, або – чужинецьке ярмо під новим царатом, чи під міжнародньою галиччю. До цього останнього ведуть її сліпі або злонамірені "прогресисти". Нагла потреба здерти маску з них! Нагла пора взнести гуртуючий стяг націоналістичного, історичного традиціоналізму!

Липень 1949.

В. ЛЕНІН

Кожний з великих людей мав своїх предтечів, що звістували їх близький прихід. Мав свого предтечу і Ленін. Ним був Достоевський. Правда, він ненавидів Леніна навіть не знаючи його, але – знав, що він прийде, і то дуже скоро. Бо власне про Леніна і ні про кого іншого думав він, коли в "Бесах" обіцяв оповісти нам "про того підлого раба, про того смердючого і розпусного льюка, який перший вдрапається на драбину з ножицями в руках і розідре божественне лице великого ідеалу в ім'я рівності, заздрости і... травлення."

В цих кількох словах – ціла суть ленінізму. З його офіційною програмою – "равенством", з його движучою силою – "заздрістю", з його правдивою метою – заспокоєнням найнижчих інстинктів юрби ("травлення"), з його психологією збунтованого раба. І не випадково один з офіційних поетів, в якого замовлено оду на смерть большевицького папи, назвав його "вождьом возстающих рабов". Сей бунт рабів зродився з "ресентименту", з песимізму, розпачі, з почуття заздрости, фізичних і духовних калік, яких тисячами викидає наш соціальний уклад. Се був бунт тих, кого Ніцше називав *ehrgelzige schwitzende Plebejer*, які все хотіли стягнути в діл, аби горою були їх вартости. Їх філософія зачалася від "милосердя" до всіх покривджених, від утожсамлення злочинця з "нешчасненьким", а скінчилася на: – "я і жуліков уважаю" Горьківського Луки; на: "стидно бити хорошим" Л.Андрєєва, або "стидно мати моральні засади і не мати сіфіліса" (Винниченка), коли маса купається на дні розпусти, – і нарешті на творчости Єсеніна, для якого "найліпшими прихильниками большевицької поезії були проститутки і бандити"... (зноска Гл. Нов. Рус. Книга, ч. 5, 1922 р. Берлін).

Все, що досі уважалося за сильне, величне й гарне – стягнути в діл.

Усе досі нікчемне і погорджуване – піднести до значіння нових моральних цінностей. Змішати все поетичне з болотом і опоетизувати проституцію і бандитизм, ось ціль большевиків. "Ісповедь хулігана" – стала їх євангелією, "страна негодяев" (назви Єсенінських поем) – землею обітованою. Одиноке, що бракувало – се теорії. Їм треба було когось, хто б виправдовував їх інстинкти; треба було знайти того жертвенного козла, якого можна було б винуватити за всі їх кривди, треба – нарешті – було знайти те Зле, в порівнянні з яким їх світ був Добром. Власне сю теорію дав Ленін. Усіх угорі – він назвав "буржуазією", зачислюючи до неї і людей праці, коли вони мали лише чисті руки і не знали сороміцької лайки. Всіх на долі – він назвав "пролетаріатом", зачислюючи до нього фахових нероб, каторжників і повій, цілу Бакунінську "велику протонародну наволоч". Їх боротьбу назвав – "соціальною революцією", а "страну негодяев" – царством свободи і справедливости.

Така була теорія Леніна, і той ніколи не зрозуміє большевицької революції, хто схоче прикладати до неї європейські соціалістичні категорії.

В голові сього фанатика, що родився десь у Симбірщині, в близькій сусідстві з колишнім Ханством Казанським, на границі з Азією, – категорії Марксизму прибирали

зовсім інший вигляд, як у голові його європейських "колеґ". Межі ними була така ж велика різниця, як між Людовиком XIV і Петром I, як між кардиналом Рішеліє і Гришкою Распутіном, як між монархією Миколи II і його кузина Джорджа V, між Кромвелем і Стенькою Разином.

Підставою всіх його думок була "рівність" Достоевського. Що се було російсько-ленінська рівність? Аби не стягнути на себе обвинувачення в "шовінізмі", дам на се відповісти Д.Мережковському: ся рівність большевицька, се "воля до упрощення, метафізична воля до дикости", до зрівняння всього.

Так учив Л.Толстой, так учив В.Ленін. "Ось камінь на камени лежить первозданно, дико – се добре; але ось камінь положено на камінь – се вже не так добре; а ось камінь із каменем зліплений залізом або цементом, – се зовсім погано: тут щось будується: все одно що – палац, касарня, в'язниця, митниця, слабниця, дім розпусти, академія; все, що будується – зло, або бодай дуже сумнівне добро". Перша толстовська і ленінська думка на вид всього, що хоч трохи підноситься над загальним рівнем, се – його "упростити, знизити, вигладити, зломити, зруйнувати так, щоб не лишилося каміня на камені і щоби знов усе було – дико, просто, пласко, гладко, чисто." (Збірник "Царство антихриста", Мюнхен, 1922 р., ст. 1923.) Звідси непримиримість Леніна, його безкомпромісовість, або, як говорилося в большевицьких кругах, "твердокамінність". Той, хто стремить усе зрівняти з землею, не може переговорювати з ніким, що ще підноситься – багатством чи талантом – над вимріяним ідеалом рівності. "Ми думали Росія – дім, пише М-кий, ні, шатро! Шатро поставив номад і знов зложив – пішов далі в степ.

Голий, рівний степ – вітчизна скитів-номадів. Що не зачорніє, не замаячить у степу, не піднесеться хоч маленькою цяткою, – все буде зрівняне, знижене, випалене, розтоптане скитською ордою. Воля до широти, рівного, голого, до фізичної рівнинности, до метафізичної рівности – се стара скитська воля – однакова в Аракчєєва, Бакуніна, Пугачова, Разіна, Леніна, Толстого.

Зрівняли, випрасували Росію – випрасують Європу – випрасують цілий світ".

Ось, що таке ленінська "рівність"! Що підноситься над овидом? – Вежі церков? – "Долой" церкву! Пам'ятники штуки? – Стягнути їх з постамента!

Палаці? – зруйнувати їх! Граничні стовпи? – спилати! Гієрархія, відміни? – відміни нарушують рівність, "долой" відміни: старшинам здирають наплечники, "буржуям" – футра, "хохлам" обтинають оселедці, як борода боярам двіста літ тому. Інтелігенція підноситься над юрбою – "долой" інтелігенцію! Все під одну мірку, все на одно копито! (Органічну нездібність Леніна шанувати чужі особисті або збірні права, найліпше характеризує його відношення до "права на самовизначення" України. В його листі до робітників і селян України з приводу перемоги над Денікіном з грудня 1919 р. читаємо, що наша національна справа, се "справа про те, чи бути Україні окремою і незалежною українською соціалістичною радянською федеративною республікою, чи зіллється Україні з Росією в єдину радянську республіку". І далше "Всеукр. з'їзд рад вирішить справу про те, чи з'єднати Україну з Росією, чи залишити Україну самостійною й

незалежною республікою, а в останнім випадку - який саме федеративний зв'язок установиться між Україною і Росією". Іншими словами: самостійність України без федеративного зв'язку з Росією була для нього чимсь, що не існує в природі. Щоби зрозуміти сей погляд, треба знати як Ленін розумів ідею національного самовизначення. Ще більш як 20 літ тому він писав: "Але безумовне визнання боротьби за свободу самовизначення зовсім не обов'язує нас підтримувати кожне жадання національного самовизначення. Соц. Д-ія, як партія пролетаріята, ставляє як своє позитивне і головне завдання самоозначення не народів і націй, але пролетаріату в кожній національності. Інтересам власне сеї (класової) боротьби повинні ми підчинити вимогу національного самоозначення. В сім, власне і різниться наше ставлення національного питання від буржуазно-демократичного" (Искра, ч.44, 1903р.). Сим своїм ідеям лишився вірний Ленін до кінця. Тому м.и. не має рації проф. С.Дністрянський ("Нова Держава", Прага, 23), коли каже, що "російська та українська революція переймили ідею самовизначення народів" (ст.8). В противність до української, російська революція - як се видно з лєнінських коментарів - не прийняла сього гасла навіть хочби в декларативній формі).

Всі ворожі його нівелюючому ідеалові сили називав він "буржуазією" або "буржуазними пересудами". Таким "пересудом" є держава, яка в комуністичному ладі засуджена на вмирання. "Пересудом" була ціла "буржуазна" економіка. Фабрика так само могла обійтися без патрона, як держава без царя. В теорії вартости Маркса найбільш йому сподобалося, що той числився тільки з категоріями кількості і часу, ігноруючи якість.

Найбільш інтересувало його те, що Маркс узнав лише матеріяльне число, а не інтелектуальні різниці; масу, а не провід; фізичну, а не умову роботу, - яко чинники в творенню цінностей. Свобода приватної ініціативи? - але ж се приведе до вивищення здібніших над многоголовною пересічністю. Тому - приватну ініціативу і приватну власність також проголошено буржуазними пересудами. Нехай живе "община" і "чорний переділ". А Ленін також був дарвіністом, але на казансько-російський спосіб: для нього боротьба за життя полягала не на виживанню здібніших, а на їх винищенню. "Пересудом" була й "буржуазна філософія". Беркли, Юм, Кант, Мах, Пуанкаре - для Леніна се лиш добрі слуги буржуазії, їх доктрини не мають сенсу. Вони вигадані лише на те, щоби тримати пролетаріят у рабстві.

Кантова Ding in sich, щось, що стоїть понад нашими здібностями пізнання - є для Леніна абсурд. Для нього неважно, чи можлива метафізика, чи ні, лише - чи не пошкодить вона "інтересам пролетаріату". Кантіянство є для ідеолога большевизму щось у роді "буржуазного центра", от як "кадети", чи що.

Наукову розвідку проф. Хвольсона проти Гекля Ленін кваліфікує як "чорносотенну брошуру". Навіть гнозеологію оцінював він мірилом свого нівеляційного ідеалу. Він ніколи не любив філософії, ані філософів, як людей, що своїм інтелектом підносяться над юрбою та ідейно панують над нею; які своїми метикуваннями лише заплутують річи, з вичерпуючою ясністю виложені в Марксовім "Капіталі". Тому, коли аж у зрілім

віці, змушений нападами противників, зайнявся він сею проклятою наукою, зробив се лиш на те, аби майже всіх "любомудрів" відлучити від св. пролетарської церкви. В сім варварі було щось з того каліфа, що казав спалити Александрійську бібліотеку, говорячи: коли в ній є те, що й в Корані – вона зайва, коли що інше – вона непотрібна. Всяка гієрархія – духовна, економічна, політична, повинна бути скасована в ім'я сеї дивовижної теорії "рівності", яку її творцеві захотілося чомусь назвати європейським іменем соціалізм.

"В ім'я рівності і – заздрости"... Заздрість – се був другий член лєнінської формули, движуча сила руху. І дійсно, що особливо вражає в ідеології лєнінізму, се якесь задушне повітря низької помсти і Schadenfreude неудачника, – яким ся теорія напоєна. Нічого свобідного й величного: ні геніяльного дотепу, ні вільного руху людини, яка бере те, що їй належить по праву. Загальний тон большевизму, се тон Смердякова, що "ізмивається" над своїм "баріном". Сей льокайський "озорской" тон чується і в большевицькій поезії, у всіх сих Ключєвих та Єсеніних, які роблять революцію "під гармошки п'яної клікі": які "кометою витягають язик буржуазному світу", які "випльовують з рота тіло Христове" і "Богові висмикують бороду": не повстання ображеної в своїм праві, свідомої своєї гідности свобідної людини, а п'яний бунт хама. Ся сама риса видна в різниці, з якою розправлялися зі своїми противниками Робесп'єр 1793 року в Парижі і Лєнін в Росії: там суд над королем, тут – удушення його мов щура.

Там – гільотина на площі, тут – куля в потилицю в темнім льоху, там – публічно при оплесках юрби, тут під гуркіт тягарового самоходу, аби ніхто не чув. Не в ім'я усвідомленого права, що не соромиться денного світла, лише "в ім'я заздрости", що мститься за свою нікчемність, не вірить у завтра і старається стерти сліди крови на руках. Як усі сі революціонери, на яких опирався Лєнін, з "слідами одідиченої хворобливости і анемії" – як характеризує їх один історик російської революції – Лєнін, також викинений поза рамки суспільности, не відчував до неї нічого, пріч мстивої ненависти і заздрісної злоби. В нім не було ні ієалізму Фурієра, ні почуття високого післанництва Робесп'єра або Дантона, нічого крім культу злоби і заздрости, сих правдивих спружин лєнінізму. "Скрізь і у всьому – пише Тун – боронили вони протилежне минуле: ви облудники, ми будемо циніками. Ви найбільше ввічливі у відношенню висших від вас, – ми будемо грубіянами з усіма. Ви вітаєтесь не поважаючи, ми наступатимемо на ноги не перепрошуючи". Се хворобливе бажання неудачника "насолити" комусь, "наробити збитків" вищому від себе, олляти його своїм болотом, – лише се стремління, позбавлене всяких інших вищих етичних мотивів, але задумане в грандіознім обсягу великої революції – ось були ті движучі сили, які викликав до життя большевицький Фавст, і яких не міг уже потім позбутися. Поруч із тою "рівністю" се є друга риса лєнінського генія, яка так ріжнить його від великих революціонерів Заходу, а російську революцію від – англійської, американської, французької або італійської.

"І травлення", кінчить Достоевський. В сім останнім моменті є також одна з істотних різниць між лєнінською і французькою революціями. Ієйні попередники

1789 року, Біфон, Вольтер, Мотескіє, – вірили, що людина є в засаді незіпсута, добра і мудра. Вона може одушевлятися великими засадами і до них треба апелювати революціонерів. З зовсім протилежного заложення виходив Ленін. Коли вірити Бурцеву, знаний большевик, член Думи (і провокатор рівночасно) – Маліновський відкрив Ленінові дещо зі свого минулого, в якому не бракувало сторінок чисто кримінальної природи. Ленін перебив його, кажучи, що "для большевиків подібні речі не мають жодного значіння". Як він сам признавався, збирав він до свого оточення "всякую дрян", аби лиш вона клялася на "Капіталі" Маркса і вміла "працювати". На таких самих засадах "добирав" Ленін і своїх агентів за кордоном. Він апелював не до найліпших, лиш до найпримітивніших, до гірших сторін людини, формуючи свою армію революції, граючи на заспокоєнні її найпримітивніших потреб. На питання, що вище: гречана каша, чи Сикстинська Мадонна, ще Писарев відповів, що – каша. З ним погодився Толстой, з Толстим – Ленін. Матеріальна користь мас стояла в нього понад усякі абсолютні цінності, понад усякі засади – аксіоми. Родини, рідний край, релігія, особиста честь – хто має їх собі за Бога, є небезпечним масі, бо ставить щось над нею і її примітивними пожаданнями. А кожна релігія, в тім числі і большевицька, забороняє будувати собі "іншого кумира окрім мене". Забороняв се і Ленін. Бо руйнуюча робота большевизму могла тривати лиш так довго, як маси не знали інших моральних приказів, крім "грабь награбленное"; доти, доки інтереси "травлення" були в них на першому пляні. Для того Бог – став у нього малювком, причастя – сніданком, любов – змисловим пожаданням, сексуальним апетитом, національний прапор – ганчіркою, почуття власної гідності – бандитизмом. Усі моральні засади були відкинуті, лишилося лиш, *rapus i coitus*. Решту кумирів – стягнуто в болото: в ім'я рівності, заздри і травлення.

Лиш в однім відрізнявся він від "любая" Достоевського: він був політиком у цілім значінню цього слова. Жолудкові інтереси маси стояли у нього понад усе, але він твердо знав, що для заспокоєння цих інтересів бунт не вистарчить, коли йому не присвічуватиме ясна політична ціль. "Грабь награбленное" – се була перша точка його програми, але другою було: захоплення в свої руки політичної керми в державі. Сим візнявся він від численних королів жакерій (і – додамо на ухо – від многих українських соціальних реформаторів). Для них економічна реформа (хто б її не перевів) була всім. Ленін – старався "жадним способом і абсолютно нічим" не дати зродитися (в масах) думці, ніби то найважливішою річчю є "економічна реформа", а не захоплення політичної влади ("Что делать?"). Своїм умінням зв'язати соціальні і політичні цілі в одне, обійняти одною політичною думкою різні переворотові енергії народу – він був дійсно незрівнянний. Але поза тим – матеріальний добробут мас, у найвульгарнішій значінню слова, був і його ідеалом, перед яким гинули і пропадали всякі інші.

Французська революція відкинула Бога католицького, але впровадила культ "Вищої Істоти" (жерцем його був Макс Робесп'єр), Ленін – з Бога зробив один з персонажів театру ляльок, а його місце не заступив нічим. В 1848 році, коли розюшена юрба пролетарів вдерлася до Тюїльрі, ні одної з палацових дороговціностей не зрушила вона

з місця, хоч один одніський з тих блискучих предметів дав би хліб на ціле життя кожному з робітників. В революції Леніна подібної сцени не може собі уявити жадна фантазія. Під час вересневих масових убійств аристократів у Парижі, їх коштовності зложено в комітеті: ніхто не важився сполучити обов'язок ката і злодія. В революції Леніна – останнє було мотивом першого. Аби ліпше бачити смерть "тиранів" паризькі революціонери уступали передні місця своїм "дамам". Російська революція знищила слово "дама", замінивши його "товаришкою", чимсь середнім межи професійною революціонеркою і професійною повією в густі Єсеніна.

Майже кожний з великих людей мав свого Бога, свою моральну аксіому, яка стояла понад маси, понад земні потреби одиниці. Кромвель і Густав Адольф – свою Біблію, Сократ – свого "даймона", Валенштайн і Наполеон своє призначення, свою "звізду". У Леніна гречана каша домінувала над усіма призначеннями, демонами, богами. Він знав тільки свого Маркса, який цілу проблему відродження хворої людськості звів до значіння чисто жолудкової, а соціалізм – до значіння проблеми найбільшого числа... "Вождь бунтуючого раба", таким він був, таким і зійшов у домовину.

Мені кажуть: це ж карикатура діда Леніна! Карикатура жовтневої революції! Вона ж привела до упадку згнилого режиму-царату, до увласнення селян і ін.! Ні, царат скинула мартівська революція, а до увласнення селян прийшло мимо волі Леніна. Достоевський дав добру дефініцію большевицького бунту і я лише підставив дійсні реальні величини в його альгебраїчну форму.

Але як міг удатися хоч на короткий час сей "бунт рабів"? – Дуже просто. Він удався власне тому, що дворянська аристократія, правляча верства втратила інстинкт панування, а буржуазія, – теплярна рослина уряду – ще сього інстинкту не набула. Ще Гоголь нарікав на прийняті в Росії "безконечні суперечки"; на те, що не було там ніяких загально прийнятих аксіом.

Його спостереження залишилися слухними до нашого дня. В психології російської буржуазії було не тільки "стидно бути добрим", але й багатим! І прудонівський погляд, "власність – се крадіж" був поширений не тільки серед пролетаріату. Що дивного отже, що Ленінський досвід міг удатися? Революція все перемагає головне через слабкість опору. А сю слабкість бачив ще той самий автор "Бесів", коли писав: "Усі давно пануть і всі давно знають, що нема за що вхопитися. Я вже тому переконаний про успіх сеї таємничої пропаганди, що Росія тепер се те головне місце, де все, що хочете може статися без найменшого опору".

Але як він міг перейти до порядку над революцією, над мартівською революцією, що скинула царя і запровадила республіку? – Власне тут прийшла йому на поміч напівварварська російська стихія. Щодо неї, то ще Герцен передбачав, що російська революція не затримається на півдорозі. Про се писав і Д.Мережковський у 1907 році: "Коли всі історичні форми нашого державного і церковного життя будуть відкинені, тоді в політичній і релігійній свідомості народа отвориться така порожнеча, яку не заповнять жадні існуючі форми європейської державности... Що ж далі? Скок у незнане, лет п'ятами до гори. Російська революція так само абсолютна, як

самодержавство. Свідоме, емпіричне її продовження – соціалізм, несвідомо-містичне – анархія"... Отже не буржуазії, не соціалізові, але анархії судилося взяти гору в російській революції. Не дивно, що її пророк затріумфував і над згнилим царатом, і над політичним істериком Керенським.

Ленін був той, який (одинокі він!) серед непевних противників і нездецидованих приятелів зрозумів, чого хоче закований звір і вирвався бути його провідником. Він дав його бунтові ясну теорію і просту мету, свою просту, непохитну і цілостну думку, розпеченим залізом свого слова намалював у мозках "спартаків" таку для них звабливу і криваву сцену страшного суду, їх розпорошені ненависті – зосереджував на одній точці, їх темним інстинктам підсунув шляхетні цілі, спопуляризував методи їх досягнення, нарешті надав цілому большевицькому рухові той понурий, чисто релігійний патос, без якого ані сей, ані який інший соціальний рух ще ніколи не перемагав. У сім відношенні він був дійсно великий і лише заздрісники можуть заперечувати в сім його геніяльність.

Сю геніяльність навчимося ми ще більше подивляти, коли приймемо під увагу, що свою працю мусів він доконувати майже сам. Бо історія поставила його дійсно у трагічне становище: він переймив владу в момент, коли правляча кліка вже згнила, і як дозрілий овоч упала під ножом революції, але він же ж мусів стати на чолі верств, які, хоч одинокі здібні до перевороту, ще не дозріли, щоб замінити собою стару аристократію, відіслану на ешафот. Життя примусило Леніна скоро до переконання, до якого прийшов і Троцький (в своїй останній книзі – "Вопроси бита"): що російський "пролетаріят дуже бідний історією і традицією", що він "малограмотен і малокультурен". Він умів зруйнувати старе, але не будувати щось нового. А найменше ту утопію, про яку мавив Ленін. Кожна утопія має свого диктатора і папу. Ленін став – в одній особі – диктатором і папою большевизму. Ту анархію, яку розплутав своїми гаслами большевизм, можна було здавити тільки рукою диктатора, і Ленін не відступив перед останніми вислідами своєї "теорії". Як кожний фанатик (а він безперечно ним був), готов він був накинути свою віру недовіркам. Він усе мав відразу до "солодкавого соціалізму" меншевиків. В.Чернов у "Волі Росії" наводить один його висказ: "Народини людини зв'язані з актом, який робить із жінки змучений, скатований, збожеволілий від болю, скрівавлений кусень м'яса. Про се треба пам'ятати, коли думається про стару – вагітну новим ладом – суспільність".

І Ленін пам'ятав про се! Правда, він часто плував лянцет хірурга з ножом різника, але се вже були нюанси, малозрозумілі для простолінійної логіки творця большевизму. І треба признати, що власне сею відвагою покласти на операційний стіл цілу націю, відвагою взяти на себе відповідальність за все, і ще – нестриманою жадобою до влади і панування і переміг він усіх своїх противників: кадетів, меншовиків, соціалістів революціонерів і – Українців, які не зуміли зробити з своєї ідеї щось рівновартне большевизмові: ні своєю яскравістю, ні ексклюзивністю, ні абсолютністю.

Він був типовим диктатором, "людиною призначення". І то ще здавна. В сім відношенні він був типовим інтелігентом, що перебудовує світ після вигаданої в своїм

кабінеті схеми. Інтелігентський Прокруст. Він давно називав "дурачками" тих політиків, які скептично ставилися до можливості "стягнути рух (мас) зі шляху, означеного окруженням" (Іскра, ч. 12, 1901 р.). Ще в своїх перших писаннях (особливо в "Что делать?") він усе боронив думку, що стихія помиляється, що вона потребує "досвідчених керманичів", що "десяток розумних більш вартий, як сотка дурнів". Се останнє твердження – пише він звертаючись до противників – "я боронитиму, скільки б ви не нацьковували на мене товпу за мій "антидемократизм". Навіть більше, сей марксист тримається гадки, що в революційнім ділі "енергія не лише гуртка, але навіть окремої одиниці може доконати дива. Соціал-демократія повстала "незалежно від стихійного зросту робітничого руху" лише "наслідком розвитку думки у революційної соціалістичної інтелігенції". Отже єдиний рятунок для пролетаріату – се підчинити себе творчій соціалістичній інтелігенції, бо "стихийний розвій робітничого руху іде скорше до підчинення його буржуазній ідеології", до чистого, аполітичного тредюніонізму. Він був – як той реформатор Достоевського – "переконаний, що нарід наш зараз таки прийме все, на що ми йому вкажемо, себто в суті річи те, що ми йому прикажемо.

Наші всечоловіки лишилися в відношенню до свого народу зовсім іще поміщиками, навіть по знесенню панщини. "На 2-ім з'їзді РСДРП він рішучо висловився за суворий централізм у партії, за "стан облоги" проти ріжнодумців: "Ми потребуємо зовнішньої карности, бо в нас нема карности внутрішньої". Сі свої засади переніс будучий диктатор Росії з партії на цілий нарід. Так, з боготворення маси прийшов він до апотеози одиниці, героя, якої міг би йому позаздрити Карлейль, і до прославлення тої *intelligence ordonnatrice*, яку вихваляв "папіст", "монархіст" і "реакціонер" – Жозеф де Метр. Тільки, що він розумів ролю сеї "наказуючої інтелігенції" по своєму, по російськи. І тому – як се стверджують самі Росіяне – "в жадній країні ніколи не було такої кількості шпівнів і ще такої кількості катів (як у Росії). Сі дві посади – два кити, на яких спочиває російська державна диктатура" ("Царство Антихриста", ст. Д. Філософова) Читач може спитає: як можуть у душі одної і тої самої людини міститися подібні суперечности: демофіл і диктатор, стремління ушасливити цілу людськість, усіх покривджених – з цинічною погордою до юрби? – Се вже таємниці психіки людини, уродженої ще в Європі, але лише в кількох верствах від Азії, таємниці російської культури, де кожний народолубець був у душі – "поміщиком". Л. Троцький слушно сказав, що "Інтернаціоналізм Леніна не потребує рекомендації, але в той же час сам Ленін – глибоко національний" (Більшовик, 26 січня 1924 р.). Як Шігальов у "Бесах" міг він сказати про себе: "Я заплутався у власних даних, мій вислід цілком суперечний з заложенням, з якого я вийшов. Виходячи з безграничної свободи, я кінчаю безграничним деспотизмом. Додам одначе, що опріч моєї розв'язки суспільної формули не може бути жодної іншої".

Чи бодай сим героїчним засобом удалося йому осягнути свою мету? – Удалося, лише не його, а ту мету, для здійснення якої вибрала собі сю людину історія. Ех ніхило ніхил, казали римляни. Він думав, що йому удасться зробити *ex nihilo* – нігілізм, з тим убогим матеріалом російської революції: перескочити одним махом у його "царство

свободи". Але цьому генієві руйнації забракло позитивної концепції. Се зрештою типово російська риса. Про неї говорив ще Тургенєв у "Батьках і дітях", прирівнюючи Москаля до тих російських малярів, які "Рафаеля мали майже за дурня, бо, мовляв, авторитет, а самі безсилі й безплідні до огидження, а в самих фантазія дальше "Дівчини коло криниці" не сягає, хоч що хоч"! Подібне сталося і з Леніном: він також мав всіх Рафаелів за дурнів. Не кажучи вже про "буржуазію", навіть усі європейські провідники пролетаріату були в нього "соціал-зрадники", "соціал-ідіоти". Він понижив усі авторитети, але коли прийшов час "созідання", все скінчилося марним плагіятом: фельдфебелівською державою в душі Миколи І, аграрною реформою в душі П. Столипіна, і карикатурою капіталізму – НЕП-ом. Скінчилося – кажучи його ж словами, "пристосуванням великої революційної науки до пануючого міщанства." ("Держава і революція"). Інші верстви, не *schwitzende Plebejer*, ідеологом яких був Ленін, використали для себе революцію, яку вони також робили, хоч не вели в ній перед. Се було головню селянство. Разом із ним вийшли переможно і всі ті вартості, які викляв кремлівський сілябус: засади суспільної ієрархії, особистої ініціативи, релігія, національне почуття, до якого довелося апелювати самому Леніну. "Заздрість" – вигасла по насиченню, "рівність" – показалася недосяжною, інтереси "травлення" – уступили місце так погорджуваним ним вищим абсолютним ідеальним цінностям.

Суверенність числа – показалася непримінимою навіть у країні "необмежених можливостей". Його замінили старі закони: історичної тягlosti і селекції.

Об'єктивно історія вибрала Леніна для сповнення двох задач. Першою було: усунення збанкрутованої касти, що правила Росією, а яка вже втратила інстинкт панування, не вміючи виконати елементарних завдань: ані дотримати мира, ані провадити війну. Другою такою задачею було завернути Росію з того європейського шляху, на який впровадив її Петро І, і який в логічних наслідках мав привести до розпаду імперії. (В своїх "Критичних спостереженнях по нац. питанню" (Просвещеніє, ч. 10-12, 1913 р.) Ленін писав: "Національна справа – попереду, пролетарська – потім, говорять буржуазні націоналісти і пп. Юркевичі, Донцови і т. п. Пролетарська справа – попереду усього, кажемо ми, бо вона забезпечує не тільки постійні і корінні інтереси праці та інтереси людности, але й інтереси демократії, а без демократії неможлива ні автономна, ні незалежна Україна". Сі слова наводять на питання, чи ленінська диктатура як і взагалі жовтнева революція не були розпучливою пробою стримати розпад імперії, до якого з залізною конечністю doprowadила б розпочата демократизація Росії? Знищити царат і врятувати імперію від розпаду, такі були завдання хвилі російської політики. І тому, проти своєї волі, висміваючи буржуазних революціонерів, що обмежувалися лише на політично-селянські революції, став Ленін провідником власне сеї революції, бо соціалістична йому не вдалася. І тому, сміючись зі "стихії", апелюючи до "свідомого пролетаріату", беручи свою теорію на Заході (в Маркса) мріючи про світову революцію – він скінчив організацію євразійського бунту проти Європи. Перша з його справ йому удалася. Друга – й досі не вирішена. Російська "тройка", про яку згадував Гоголь, несеться хоч не з такою фурією, далі в своїм

безпардоннім бігу, розтоптуючи на шляху племена і нації. І хоч збочують інші народи перед "тройкою, що несеться на зломання карку, але се може бути не від поваги перед нею, а просто від жаху... А може і від відрази до неї". І вже недалекий той час, коли сі народи "перестануть збочувати, а стануть твердим муром перед летячою марою і самі спинять божевільний гін нашої розгнужданости, аби врятувати себе, культуру і цивілізацію". Здається сей пророкований Достоевським час уже наближається, та що дні Комінтерна вже почислені. Створена Леніном держава замість роздмухання світового пожару, мусить запобігати ласки західного банкіра і українського "куркуля".

Говорячи про своє завдання Наполеон казав: "Незнана сила жене мене до якоїсь невідомої мети. Доки вона не осягнута, я лишуся незахитальним і нетикальним. Але як тільки я вже не буду їй потрібний, вистане муха, аби перекинути мене." Се можна сказати і про Леніна. Поки жили і активно виступали сили старої царсько-дворянської аристократії, поки роздиралася на часті імперія царів, кремлівський паралітик жив і робив своє. Коли ся небезпека на разі минула, – природа не хотіла його навіть напівбожевільного лишити при життю.

В своїй інтересній книзі про папу, вже згаданий мною католицький письменник каже: "Давно зауважено, що революції зачинаються звичайно розсудними людьми, а кінчаться божевільними". Ленін не хотів уступити сей "кінець" іншому, і тому на своїй власній особі мусів довести правдивість згаданого щойно правила.

Прокляттям нашої історії є те, що ми не могли сьому збірникові неугасимого фанатизму, неугнutoї енергії і чисто понтифікального почуття власної непомилности – не могли протиставити нічого рівновартного. Але все ж історія занотує колись у своїх анналах, що коли Ленін умер у Москві, то могилою ленінізму була Україна.

За яку Україну?

Трусість одних, глупота других і нікчемність третіх – приведуть напевно світ до небувалої ще катастрофи. Коли організм не бореться з хворобою, вона його зжирає; коли народи не бажають боротися із злом, зло нападе на них. А коли по цій катастрофі впаде царство диявола, коли на руїнах доведеться знову будувати життя, перед нами стане завдання, який зміст вложити в рами нашої державності? Якою має бути нова Україна? Яку правду треба їй нести? Над цим питанням треба застановлятися вже тепер. Навіть на вигнання – як це було і в роках війни на самій Україні – треба на це питання відповідати; особливо стикаючись з українцями із східних областей.

Націоналісти, які в 1941 р. уперше побачили Україну, що була під Росією, занадто скоро підпали під впливи не української дійсності, а тої, яку створила на Україні Москва. Українська дійсність, розбита в роках повстань і війни, спаплюжена бундючним займанцем, розбита, зранена, залишилася в душах мільйонів, що в серці своїм не прийняли московської "правди". Але на поверхні була власне ота "правда" московська, яку – по волі чи по неволі – визнавали елементи стероризовані або перекинчики. Цей факт збив з пантелику деяких західних націоналістів, які, несвідомо,

підпали під впливи отої чужої, видаваної за свою, правди. Що дивного? Коли навіть Ю. Липа ("Призначення нації") уважав колхоза за вияв стародавньої української ментальності!

Так сталося, що і ті самі колхоза, цебто "ідеал" нової панщини, і большевицьке безбожництво (у формі деякого релігійного індиферентизму), і дух матеріалізму, і ідеї всяких "уїї", і багато ще дечого, – вдерлося, як нібито елементи української ментальності в деякі націоналістичні заяви і публікації. Аргументи були такі: большевики тридцять літ фасонували по-своєму мозок нації, не можна тепер підходити до "східняків" із зовсім чужими їм ідеями, треба їх поступово до них приготувати, не можна висувати програми, яка різко протиставляла би большевизмові зовсім протилежне; не можна все негувати в теперішній дійсності на Україні, і т. п. Чи така "лінія" правильна?

Маємо два жахливі приклади в історії, коли сила порядкуюча на Україні підпала під вплив чужої дійсності на Україні, знехтувавши правдиву укриту в душах народу дійсність – і фатально за це відпокутувала. Останній приклад – це німці на Україні в роках 1941-44. Большевицько-московська дійсність тодішня була зметена з поверхні війною, хвилю існувала лиш по інерції. А німці прийняли її за справжню дійсність, знехтувавши ту, другу, буйну й сильну, яка хотіла вибухнути, перебираючись нагло через зверхню скорупу, рвучи пута чужої, огидної дійсності.

Масово кидали зброю українські вояки, не бажаючи боронити чужу імперію, чекаючи проголошення політичної незалежності їх країни. Але німці поставили ставку на "єдину неділиму". Самочинно кинулися селяни ділити совхоза й колхоза, або чекали лиш дозволу щоб почати це. Але німцям вигідніше (вони думали) було ту панщину залишити.

Почалася широка повстанська акція на Україні, німці її обернули проти себе. Почався масовий поворот до церкви і релігії, але німці ледве його толерували, зігнорували чинник велетенської ваги, що міг би відіграти дуже поважну роль в боротьбі з безбожницькою Москвою. Замість того, щоб поставити ставку на невидиму для них, але насправду існуючу в народній душі, власну правду країни, до якої прийшли – німці поставили ставку на сповидну дійсність, на дійсність насаджену чужинцем, і самі викопали собі гріб на Україні. Стихія українська обернулася і проти них, і проти старого ворога.

Другий приклад, більш віддалений, це приклад нашої демо-соціалістичної інтелігенції, якій по упадку царату в 1917 р. доля вложила керму на Україні. Стихія національна вибуха з нечуваною силою в той пам'ятний рік. Вона була агресивна і войовнича щодо тактики, самостійницька щодо поривів, мети руху, непогамована й ворожа до зайдів і до імперії. Це виявилось на різних з'їздах – селянських, військових і пр., це виявилось пізніше в так званій "отаманії", яку не треба недоцінювати і яка, за свідомством самих московсько-большевицьких істориків, була грізною самостійницькою силою на Україні, що ударила навіть експансію большевиків на (комуністичну тоді) Угорщину і на Балкани.

Замість ту стихію оформити організаційно й ідейно, інтелігенція наша, під сильним впливом російських політичних категорій, почала ляти холодну воду на розпечене залізо народного гніву. Імперію, виходило, треба було не валити, а підтримувати навіть зброєю і кров'ю українського вояка. Відділятися від імперії теж, виходило, не було треба. Не треба було і воєнною силою виборювати свободу України, все можна було поладити в петербурзьких канцеляріях мирним шляхом.

Соціалістичні вожді переконували народ, що треба уникати "фанатичної виключності", що не треба піддаватися почуттю ненависті до займанців; вчили, що "про національне порізнення між Україною і Росією не може бути й мови"; що треба відкинути "демагогічне гасло самостійності"; що не можна робити революції "захватним, самочинним шляхом"; вони ніколи не думали, "що нам силою доведеться здобувати свої права". Демократи і соціалісти – за їх власними звіреннями – "повірили відразу, без вагань" в чисте серце російської демократії, думали, що революцію можна робити "в організований спосіб, не викликаючи братовбивчої різниці поміж українською і російською демократіями, без вибухів", без "шовінізму", "мілітаризму" і "фанатизму".

Провідники двох найвпливовіших партій на тодішній Україні, соц. демократів і соц. революціонерів, вже в початках 1920-х рр., признавалися: "ми не були союзнами (угодовцями) по суті, та своєю м'якотістю допомогли до створення об'єктивних умов для союзнаства". Признавалися, що "ми, українські соціал-демократи, вихолостили марксизм", вірили лише "в об'єктивний хід подій, прийняли з марксизму тільки те, що міг той біг подій нам дати незалежно від нашої волі".

Вони самі признавалися, що вірили лише в "механічний розвиток соціальних відносин, не маючи самі жагучого, одважого прагнення" знищити ворожий собі світ. Тому й іншим не вірили, що вони приходять на Україну, щоб її знищити і собі підкорити.

Очевидно, що з такою психікою, "вихолощеною" від усіх мужеських первнів, від усіх гарячих прагнень здійснити свою мету чи ідеал, з дрібноміщанською відразу до боротьби, зі страхом відчепитися від імперського фартушка "матушки Росії", – ці провідники не могли прийняти тієї, ними давно забутої, національної правди, що буйним пожегом вибухла тоді на Україні. Хотіли той пожегар гасити, але противник, з яким шукали "союзнаства", на нього не пішов, а просто скочив їм до горла. Треба було боронити життя.

І тоді щойно почала інтелігенція організувати боротьбу за самостійність, ще вчора вважаючи ту самостійність за непотрібну і шкідливу, так само як і ту боротьбу. Очевидно, вислід не могли бути блискучі, бо минув момент, коли треба було кувати залізо поки було гаряче. Національна стихія висмикнулася з рук соціалістично-демократичного проводу. З тою інтелігенцією трапилося щось подібне до Федьковичевого легеня:

"убогий легінь припав коло Довбушевої могили і скаржився, що нема йому долі. Загриміло й заторохкотіло в могилі, і почувся з неї голос: "Долі, хлопче? Царем будеш! І світ тобі поклонятиметься, як сонцю в промінню". І впав легінь зі страху на землю, з

благанням: "Батьку, я не хочу! Царем не буду! Я за ката не придався!" - "То Довбушем будеш" - обізвалось з-під могили, аж зжахнулися гори. - "Я, Довбушем?! Ніколи у світі", - відповів легінь. - "Тож кобзарем мені будеш!" - гукнуло в третє з ями, наче грім. І став легінь кобзарем".

Револуція зірвала віко з домовини України, з неї "загриміла й заторохкотіла" нагло воскресла наша стародавня правда історична, правда народу ні від кого незалежного і вільного. Інтелігенція злякалася голосу цієї правди. Злякалася навіть довбушівської повстанської стихії, бо бути володарем чи войовником - це значило, в думках мирного легеня - бути катом, або як тепер кажуть "хижаком"!

Тоді доля залишила останню можливість - бути плачкою над могилою, лірником, якому прохожі кидають шось в підставлену шапку. Події таки змусили ту інтелігенцію, схильну найбільше до лірництва, грати роль володаря і вести Довбушів у бій, але не було в неї ні серця володарського! ні довбушівського. Не могла вона відважно, без жадних "але" очолити і програмово і організаційно великий вибух національного духу. Занадто пересяк мозок тієї інтелігенції чужою правдою, правдою дегенеруючого московського лібералізму, яку бралось за дійсність, нехтуючи прадавню мудрість своєї країни.

Тепер може повторитися, коли не це саме, то щось подібне. І в 1917, і в 1941 рр. той, хто хотів виграти гру на Україні, програв через те, що занадто по "соглашательски" числився з поверховою дійсністю створеною там чужою рукою, і знехтував напівзабуту, зметену чужою рукою з поверхні, відвічну традиційну українську правду. Програла гру тому, що боялися протиставити існуючій московській правді зовсім окрему, цілковито їй протилежну прадавню правду нашої землі. Німці перелякалися поставити так укр. справу проти Росії, як поставив італійську справу супроти Австрії свого часу Наполеон І. а потім його небіж, Луї-Наполеон. Демо-соціалістична верхівка українська аж тоді відкликала до українського "шовінізму", "мілітаризму" і "фанатизму", як найкращий момент був прогавлений. Аби таке не сталося внову! Тому вже тепер мусимо всім голосити ту нашу прадавню правду, не входячи в жадні компроміси з большевицькими "досягненнями", та видобути з-під землі укрите там традиції старої і вічної України, традиції нашого вічного міста над Дніпром.

За яку Україну? **За Україну вільну від обіймів московського спрута**, вільну від всякої Москви, Україну на руїнах потворної імперії і захланницького загарбницького народу. За Україну, звільнену від змори тоталітаризму, советського та соціалістичного, який тепер прокладає собі тріумфальну дорогу в цілий світ. За Україну вільну від держави-тирана, вільну від колхозної панщини. За Україну не пацифістичну, що ставить мир в рабстві понад все, лиш за Україну, в якій віджив би давній войовничий дух нації, яка свою правду і Божу справедливість ставляла б понад життя і добробут.

І найголовніше, на прапорі тієї України, за яку маємо боротися, яку маємо пояснити усім, має стояти не дрібна ідейка біжучого часу - соціалізм, чи інша "кратія", а наша прадавня ідея, ідея нашої нації - ідея християнської культури. Ідея активного, віруючого, войовничого християнства та його оборонців, які в великім зударі, що гряде,

виразно стануть по боці християнської ідеї проти всіх явних і тайних сил, що запряглися в багні матеріалізму втопити ідею Христа, і ввести рабство і темряву в світ.

З Христом проти диявола і його слуг, до якої б нації вони не належали! Жадного компромісу з царством зла та його ідеями, бо не виганяється диявола Вельзевулом, і не нейтральні угодовці наслідуватимуть новий світ по потопі. З'єднати націю зможе тільки гостра, яскрава, в усьому протилежна большевизмові, ідея. Не за Україну тієї чи іншої "кратії", не за Україну, погній тієї чи іншої "вибраної нації", що під плащиком якоїсь "поступової" ідеї обсяде наш край сараною її визнавців. Лише за Україну стародавнього князівського Києва. Україну Хмельницького і Мазепи, Полуботка і Шевченка.

Ніхто інший, як Шевченко писав, що

"коли ми віддаємо на наругу святі традиції давнини, що тоді з нас буде? Вийде якийсь француз чи куций німець, а від типу, або сказати б, від обличчя національного і спогаду не буде. А на мою думку, нація без своїх власних, їй лише притаманних характеристичних прикмет, подібна просто до якогось киселя, і то дуже несмачного киселя"...

Так писав Шевченко, і ясно, що мав на увазі не традиції московської кошари, а великі традиції нашого козацького минулого – свободної, войовничої та героїчної нації і свободної людини в ній.

Один зі сталінських вірних писав колись, що ССРСР це не тільки п'ять букв, а п'ять вогняних знаків", та що за ці знаки диявола, він кожної хвилини готовий взяти рушницю і піде вбивати. Цьому фанатизмові слуг диявола треба протиставити ще більший фанатизм, ще більший комбативний дух Христових воїнів, оборонців віри, нації проти варварів зі Сходу. Тепер, коли глупота, підлість і трусість, здається, обіймають державу над усім світом, завдання України є востократ тяжче як колибудь раніше. Його вона має виконати або загинути, бо закуштувавши свободи, вона вже до рабства не повернеться. На чолі цієї боротьби мають стати люди відповідні – не одурманені отрутою зі сходу, лише віруючі в місію України, які б величчю характеру дорівнювали величчю доби, в якій живемо.

Стверджений в цій статті процес назрівання на еміграції нового "москвофільства" підтверджує укр. таборова преса в Німеччині.

В "Українській трибуні" читаємо (2. 12. 48 р.), що теперішня українська молодь під советами за останні десять літ перед війною переходила процес занепаду національної свідомості і зросту советського патріотизму. З другої сторони стаття стверджує, що зустріч із "східняками" привела "до величезної зміни ідеологічних позицій наших націоналістів"...

Оце я й ствердив лише: цей москвофільський дух, яким Москва, у формі советського патріотизму, заразила наше молоде покоління, деякі західні націоналісти взяли за український дух і змінили свої ідеологічні позиції.

Це нове "модерне москвофільство", з яким треба вести таку ж невблаганну боротьбу як з москвофільством, виплеканим в нашої інтелігенції царатом від половини

19-го віку до першої світової війни.

Березень 1949.